

รายการอ้างอิง

กลิ่น เพ็ญจำรัส. เจ้าของหน้าพรานตาหลวงคง. สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2537.
 แก้ว แจ่มศรี. เจ้าของหน้าทาสี. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2538.
 ขวัญ บุรินทราโกศ. เจ้าของหน้าพรานเบี้ยว. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2537.
 คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ (จังหวัดสงขลา).

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

— . ผู้มเหศวร ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ชุนอุปถัมภ์นรากร. กรุงเทพมหานคร :
 กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2523.

คลัง สุขนวล. เจ้าของหน้าตาพราน. สัมภาษณ์, 5 ธันวาคม 2537.

จันทร์ ทดแทน. โนราศรีจันทร์สนทนน้อย. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2537.

ช่วง มณีเสวต. โนราช่วงควนเงิน. สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2537.

เชื่อง คงดี. พรานเชื่องจังหวัดตรัง. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2537.

ต้อง ขาวจันทร์คง. เจ้าของหน้าพรานบุญ. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2537.

ทักษิณคดีศึกษา, สถาบัน. "ชาตรี". สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. หน้า 954-955.

กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

— . "โนรา". สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. หน้า 1804-1819. กรุงเทพมหานคร :
 อมรินทร์การพิมพ์, 2529.

ทัต ภาระศรี. เจ้าของหน้าพรานตาทวดหมื่นศรี. สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2537.

เทวสารโร (นามแฝง). เทพสารบรรพ 2. พัทลุง : โรงพิมพ์สกุลไทย, 2508.

ธนิต อยู่โพธิ์. "ตำนานละครชาตรี". ศิลปะละครหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร
 : กรมศิลปากร, 2531.

บุญช่วย จำปาทอง. หัวหน้าคณะโนราถวิลสายพิณจำปาทอง. สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม
 2537.

- ปรีชา เพชรสุข. เจ้าของหน้าพรานหน้าไอบ่าว. สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2538.
- บัน สุขขาว. เจ้าของหน้าพรานคณะโนราปัญญาศิลป์. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2537.
- แปลก ชนะบาล. โนราแปลกท่าแค. สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2537
- ผะอับ โปษะกฤษณะ. วรรณกรรมประกอบการเล่นละครชาตรี. กรุงเทพมหานคร :
โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ๆ กระทรวงศึกษาธิการ, 2523.
- พะ ถานุรักษ์. เจ้าของหน้าตาพราน จังหวัดนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 21
พฤศจิกายน 2537.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. โนรา. สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2508.
- มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2518.
- ยก ชูบัว. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(โนรา). สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2537.
- ลั่น เพชรสุข. เจ้าของหน้าพรานบุญ. สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2538.
- ลาด ทิพย์กรองลาศ. เจ้าของหน้าพรานบุญ. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2538.
- วิชาการศึกษาสงขลา, วิทยาลัย. มโนหรานินิบาดฉบับวัดมัชฌิมาวาส สงขลา. สงขลา :
โรงพิมพ์จึงจิง, 2513.
- วิเชียร ณ นคร. ที่ปรึกษาศูนย์วัฒนธรรมนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน
2537.
- สมหมาย หอยสังข์. มือทับคณะโนราสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 25
กุมภาพันธ์ 2538.
- สาโรช นาคะวิโรจน์. ประธานศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูสงขลา. สัมภาษณ์,
12 กรกฎาคม 2537.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์พิมพ์, 2532.

- เสงี่ยม เสนทรนาถ. เจ้าของหน้าพรานหน้าตาหลวง. สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2537.
เสียง กุลาไชยศรี. พรานคณะโนราสถาบันราชภัฏสงขลา. สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2537.
อำนวย มุสิกวงศ์. อดีตสังกัดโนราบ้านปลายอวน. สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2537.
อุดม หนูทอง. โนรา. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, 2536.
เอื้อน เสนทรนาถ. เจ้าของหน้าตาพราน. สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2537.

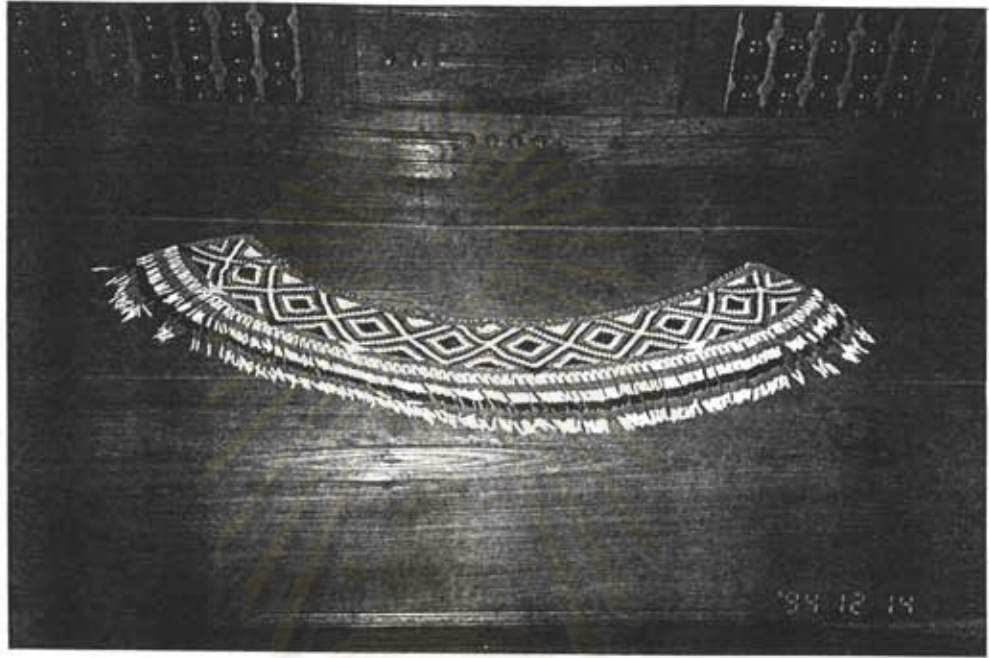
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

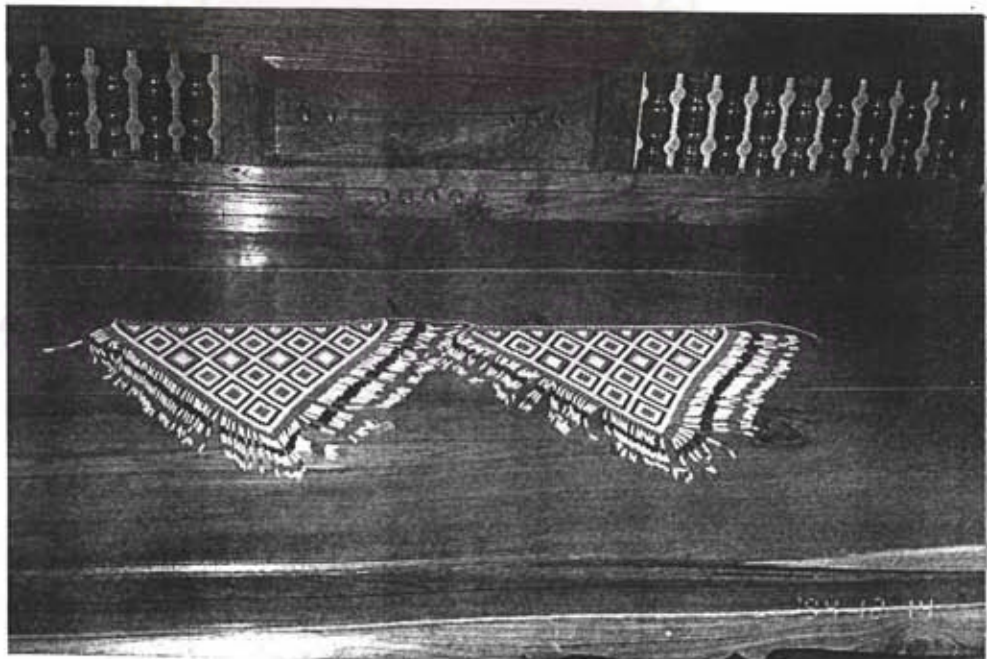
ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

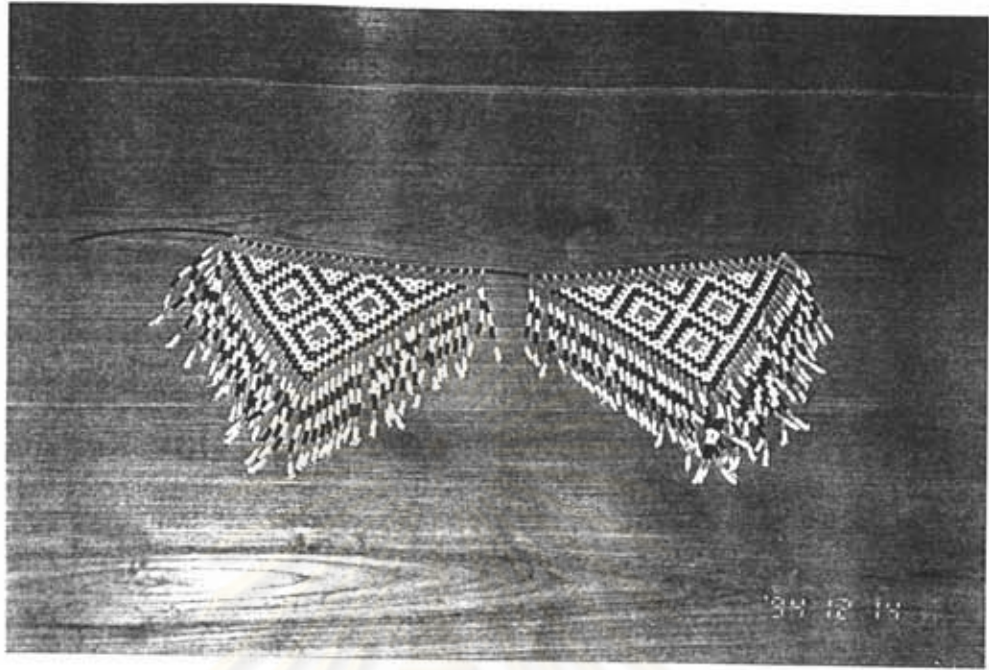
ภาคผนวก ก
กิจกรรมเกิดจากโนรา
ภาพเครื่องแต่งกายโนรา

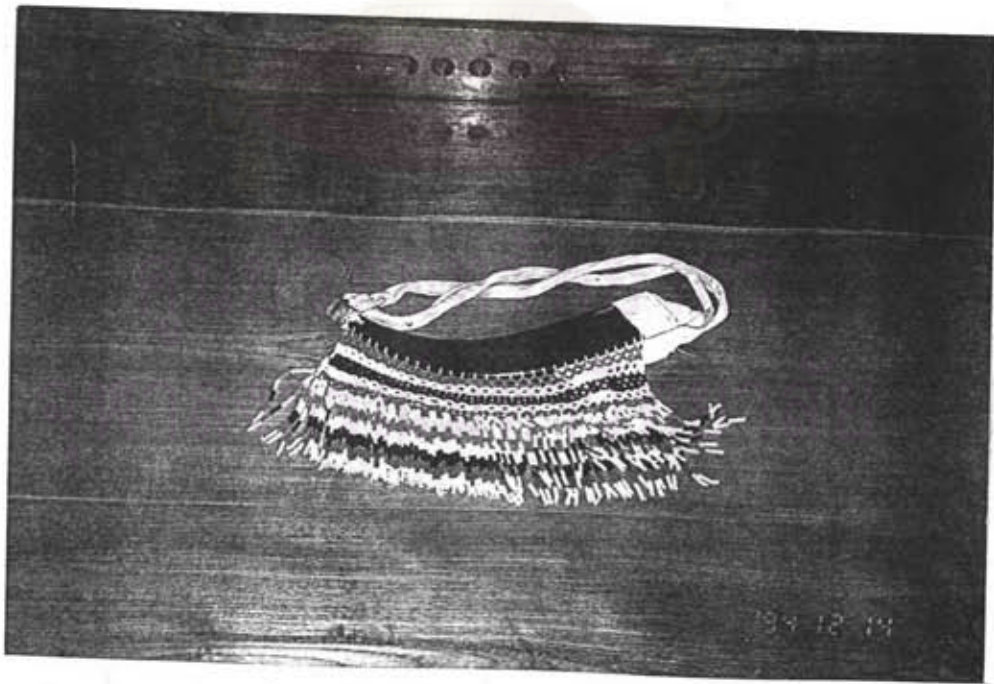
พานโครง หรือ รอบอก

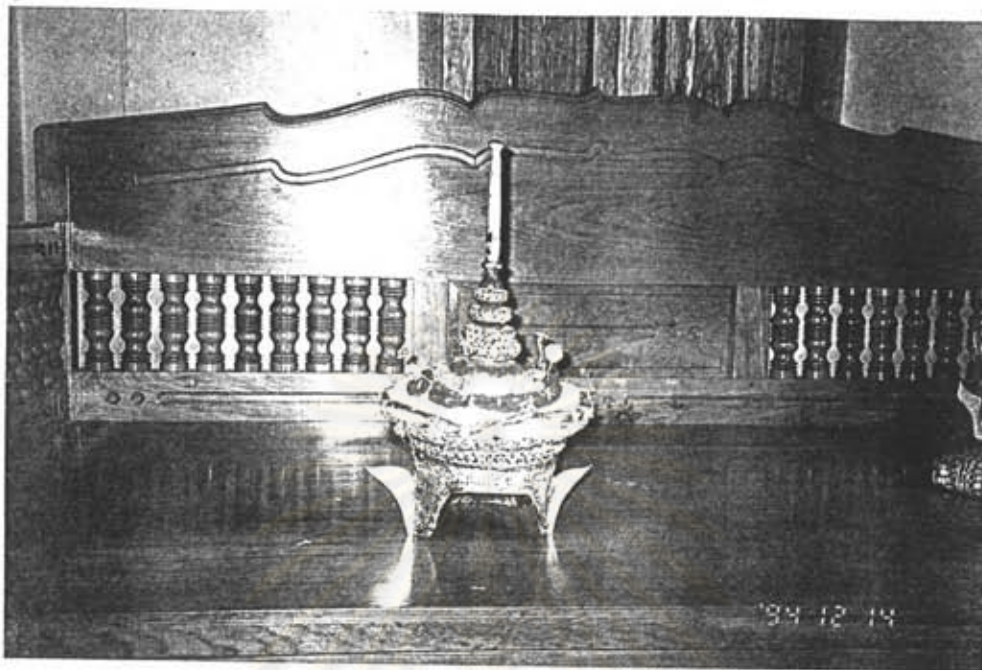
สายบ่า หรือ บ่า

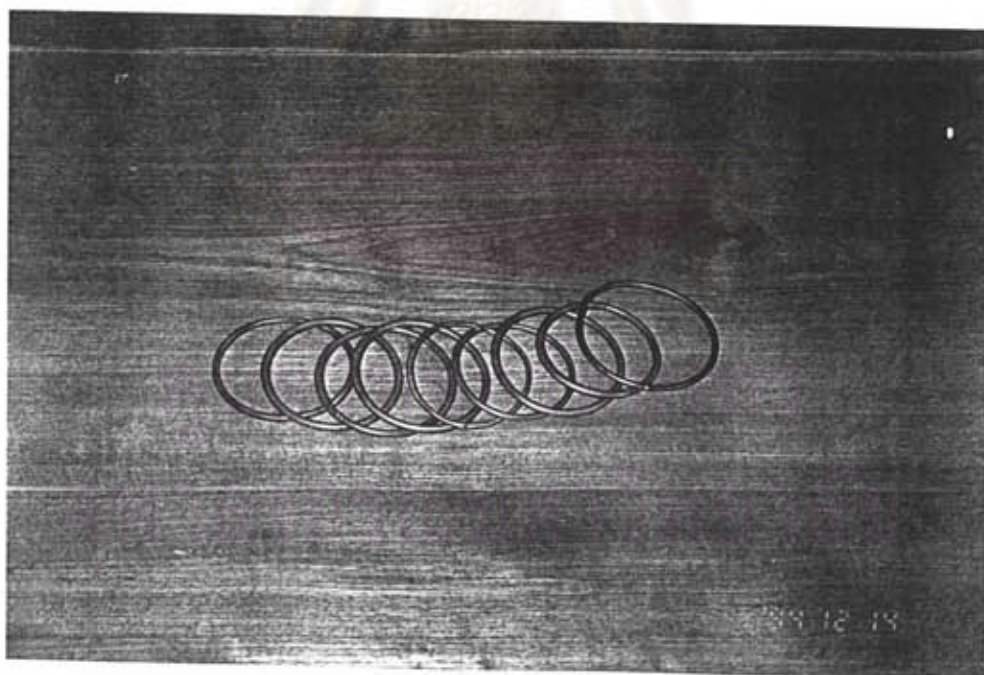
สายล่อ

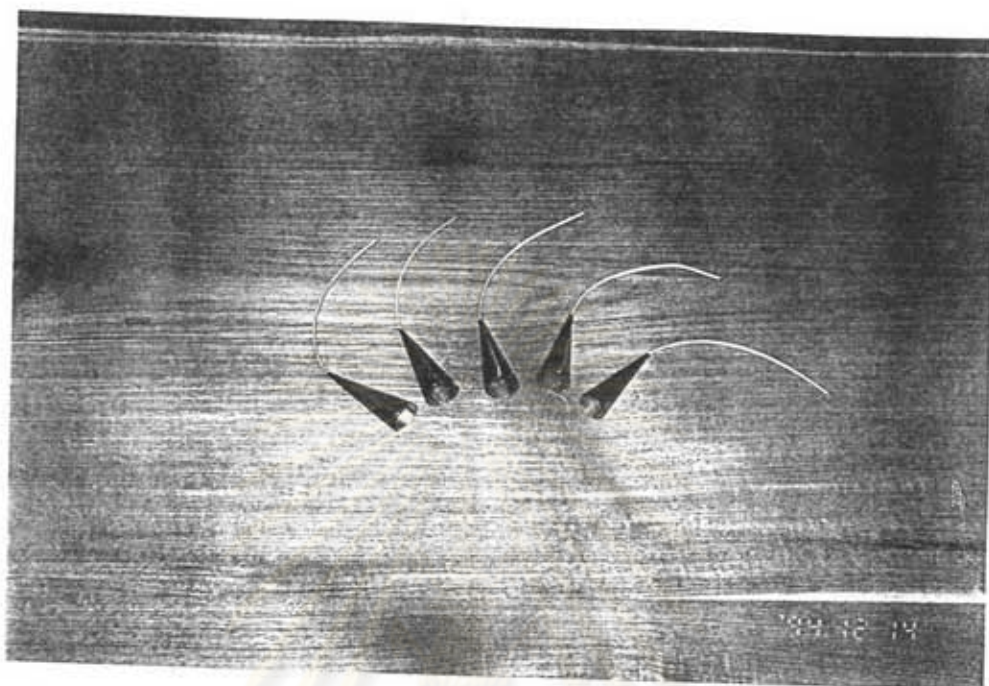
เป็ก

เทริด

กำโหมรข้อมือ

เล็บ

หน้าผ้า และผ้าห้อยหน้า

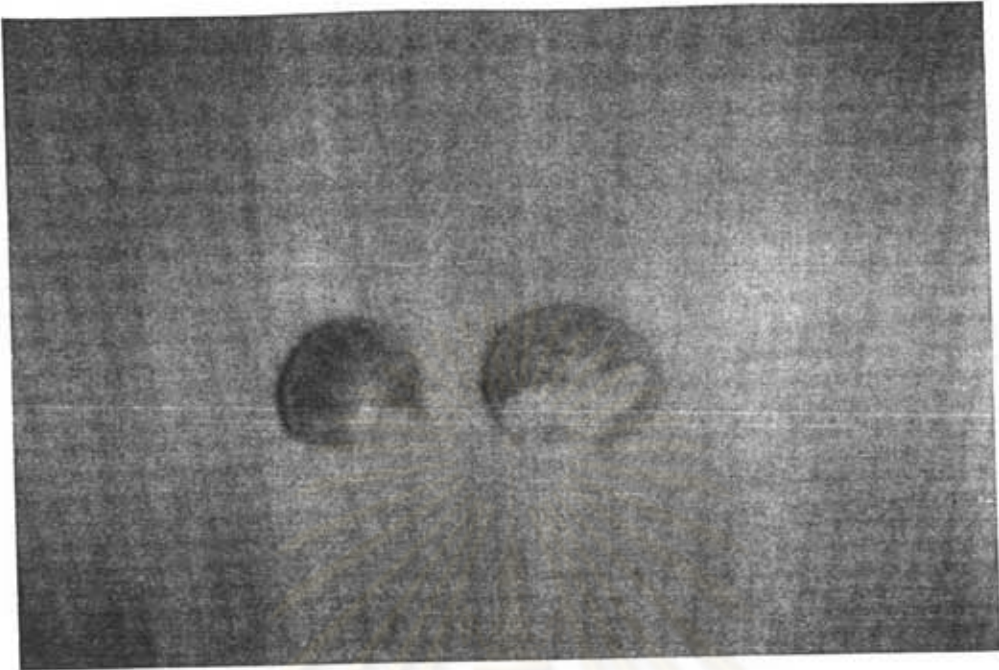

สายพาด หรือ สายสังวาลย์ และปีกนกแอ่น

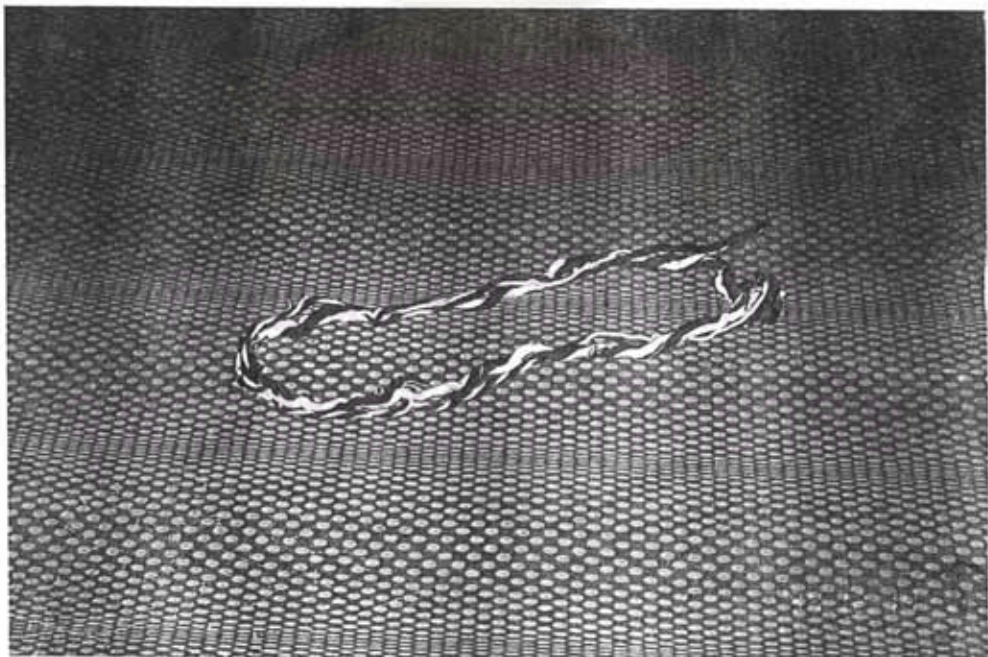
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

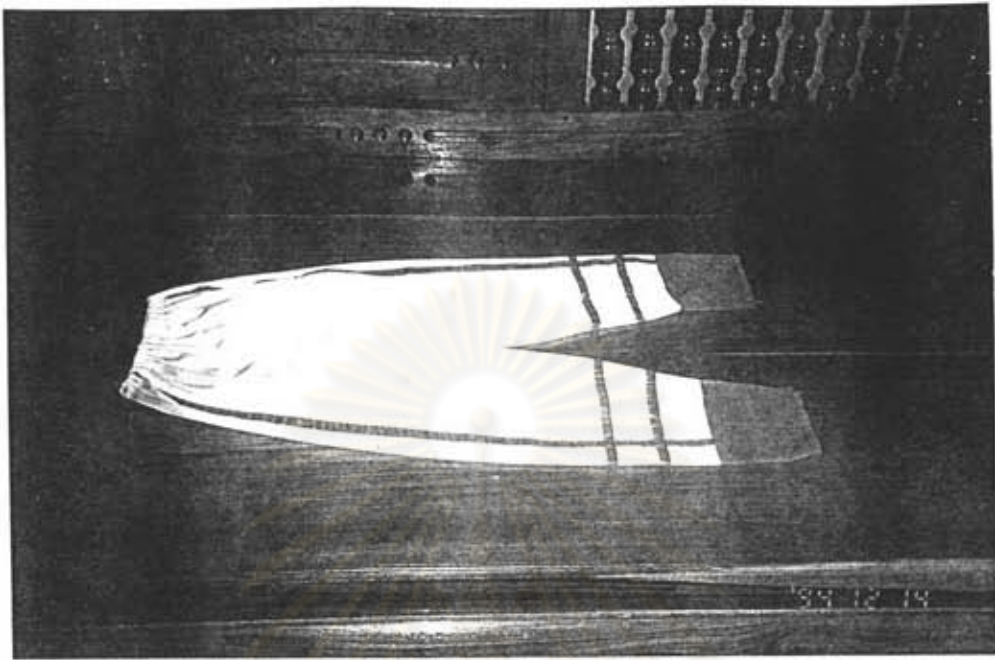
ศูนย์วิทยทรัพยากร
ทับทรวง หรือ หัวอก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

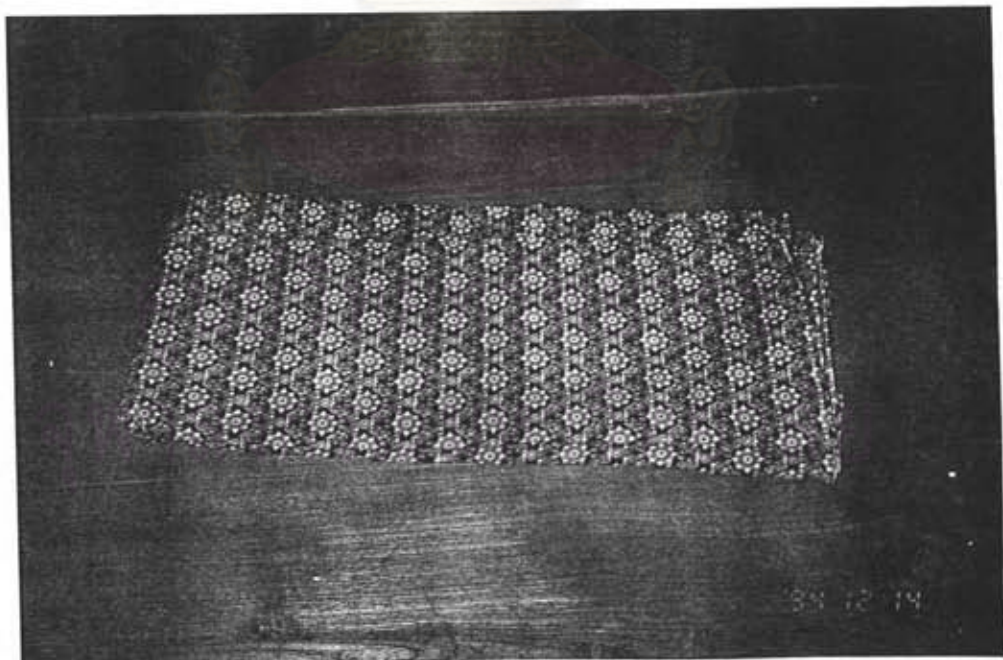
ก้ำไลตันแชน และก้ำไลปลายแชน

สายรัด

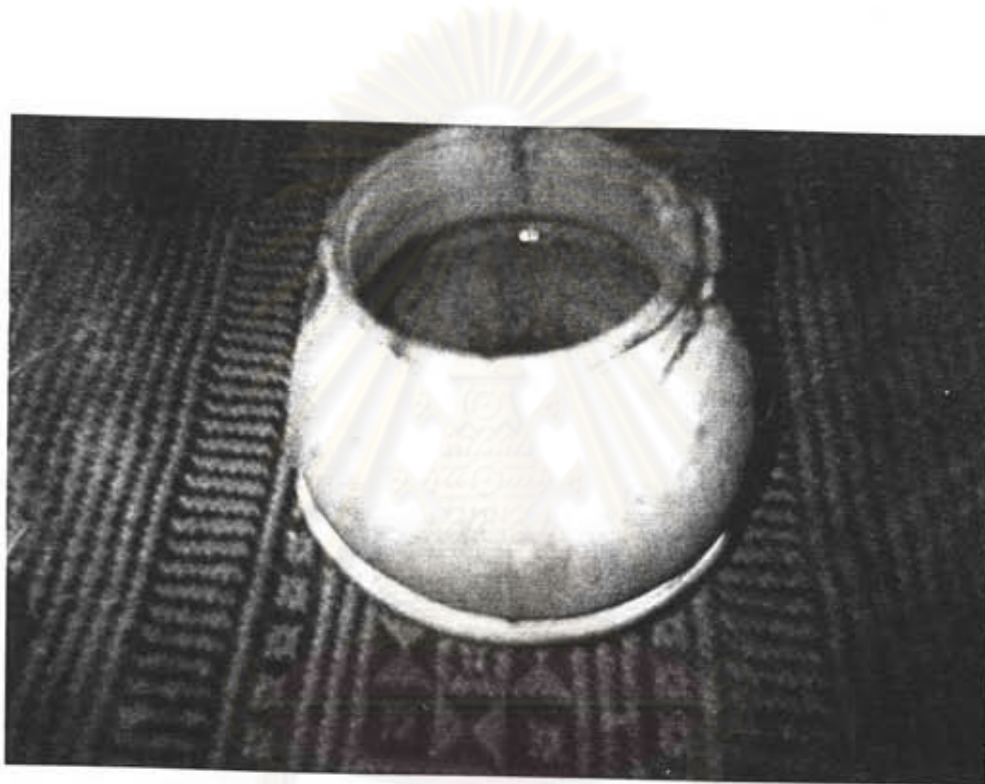

เหน็บเพลา หรือ สนับเพลา

ผ้าปู

ภาพอุปกรณ์เครื่องใช้ของโนรา

ศูนย์วิทย^รท^รพ^รยากร
หม่อมงามเด^ว
จุฬาลงกรณ์มหาวิท^ยาลัย

ไม้เจียนพราย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

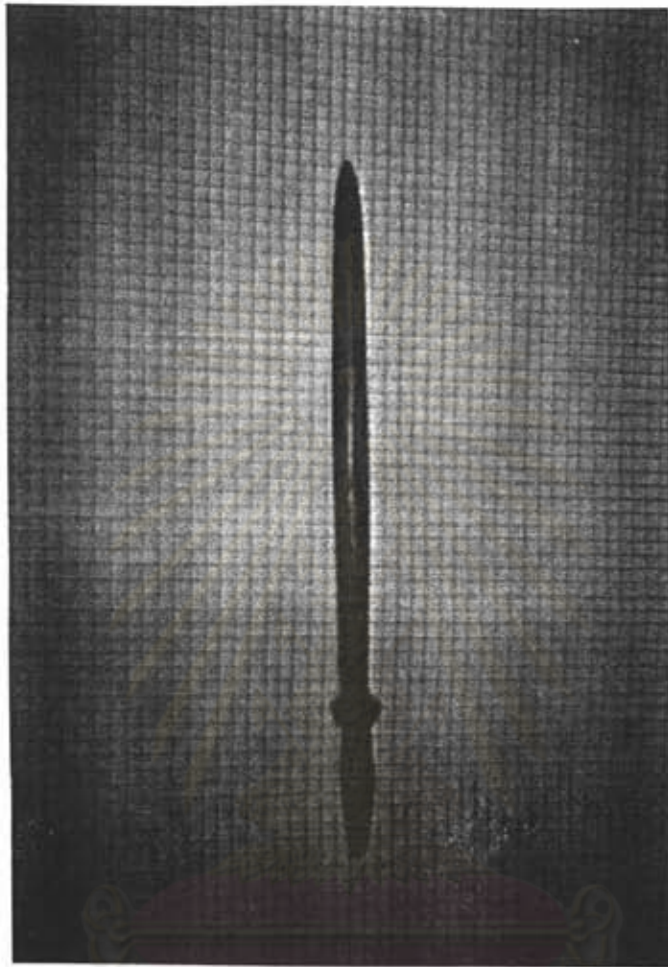
ศรและกะซัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอกแทงเข้ (จระเข้)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระขรรค์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรม

ก่อนที่จะก้าวมาดำรงบทบาทการสร้างความบันเทิงแก่ชุมชน โนราคงจะเป็นการแสดงสำหรับประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ มาก่อน เช่นพิธีกรรมของกษัตริย์ หรือเจ้าเมือง และชนชั้นสูงในแต่ละท้องถิ่น หลักฐานในข้อนี้อาจมองเห็นได้จากเครื่องแต่งกายของโนราซึ่งจะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายกษัตริย์สมัยโบราณอยู่หลายส่วน นอกจากนี้พิธีกรรมและคตินิยมหลายอย่างที่โนรากระทำและยึดถือ ทำให้กะเนได้ว่าจะต้องพัฒนามาจากการแสดงในพิธีกรรมสำคัญ หรือพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์มาก่อน ปัจจุบันโนราได้ลดบทบาทในการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ ลงมุ่งไปแสดงเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ชุมชนมากขึ้น พิธีกรรมและคตินิยมที่เคยยึดมั่นอยู่ ก็นับวันจะเปลี่ยนรูปหรือสูญหายไป ยิ่งภาวะเศรษฐกิจและอิทธิพลของศิลปะการแสดงรุ่นใหม่ เช่น เพลงลูกทุ่ง และดนตรีสากล เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านมากขึ้นก็ยิ่งทำให้โนราจำเป็นต้องละทิ้งบทบาทเดิม ไปแสดงบทบาทด้านสร้างความบันเทิง เพื่อความอยู่รอดมากขึ้น! ดังนั้นพิธีกรรมของการแสดงโนราที่นำศึกษาได้แก่ พิธีกรรมโนราโรงครู

พิธีกรรมโนราโรงครู²

โนราโรงครู หมายถึง โนราที่แสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมเชิญครูหรือบรรพบุรุษ โนรามายังโรงพิธีเพื่อรับของเช่นสังเวย รับของแก่นบน และรับเทริด หรือผูกผ้าแก่ผู้แสดงรุ่นใหม่ด้วยเหตุที่ต้องทำการเชื้อเชิญครูมาเข้าทรงมาโรงพิธีจึงเรียกพิธีกรรมนี้อีกชื่อหนึ่งว่า "โนราลงครู" วัตถุประสงค์ของการทำพิธีโนราลงครูมี 3 ประการ

¹ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, "พิธีกรรมที่นำศึกษาในโนราโรงครู," ใน เชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้านภาคใต้ขุนอุปถัมภ์นรากร (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2523), หน้า 112.

²อุดม หนูทอง, โนรา (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2536), หน้า 63-110.

1. เพื่อให้วัชรหรือไหว้ตายายโนรา ด้วยเหตุที่ศิลปินมีครู ดังนั้นผู้แสดงก็ตีเทือกเถาเหล่ากอของโนรากัศิ จึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครู และแสดงกตเวทิตาต่อคุณครูของตนเสมอ การไหว้ครูและแสดงกตเวทิตาคุณเช่นนี้ ก็จะกระทำโดยการรำโรงครุณ์เอง

2. เพื่อแก้บน นอกเหนือจากธรรมเนียมการไหว้ครูดังกล่าวข้างต้นแล้ว บางครั้งศิลปินโนราภาคใต้ยังเห็นว่าครูโนราของตนที่ล่วงลับไปแล้วเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีเหตุเภทภัยแก่ตนเองและครอบครัว หรือญาติมิตร ก็มักจะบนบานศาลกล่าวต่อบรรพชนเหล่านั้น บางครั้งก็อาจจะบนบานให้ประสบโชคดี ซึ่งเมื่อประสบความสำเร็จสมประสงค์แล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องมีการรำแก้บนให้ลุล่วงไป ทางออกในกรณีนี้ก็คือการรำโนราโรงครุณ์เอง

3. เพื่อครอบเทริด ธรรมเนียมนิยมอย่างหนึ่งของศิลปินไทย ก็คือการครอบมือแก่ศิลปินใหม่ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมอันมีมงคลยิ่งของชีวิตศิลปิน สำหรับโนราของทางภาคใต้กับปฏิบัติเช่นเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า "พิธีครอบเทริด" หรือผูกผ้าใหญ่ หรือ พิธีแต่งพอก พิธีนี้จัดขึ้นเมื่อใดก็จำเป็นจะต้องมีการรำโนราโรงครุทุกครั้ง จะเห็นได้ว่าโนราโรงครุเป็นพิธีกรรมที่แสดงมุทิตาจิตต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว

โนราโรงครุมี 2 ชนิด คือ โรงครุใหญ่ จัด 3 วัน 2 คืน เริ่มพิธีเย็นวันพุธ ส่งครุ (เสร็จพิธี) เป็นวันศุกร์ แต่หากวันศุกร์เป็นวันพระ จะยื้อไปส่งครุวันเสาร์ เพราะวันพระครุหมอดตายายโนราจะถือศีล ไม่รับเครื่องสังเวย และโรงครุเล็ก หรือ ค้ำครุ เป็นการจัดพิธีย่อยถวายครุเป็นเสมือนการค้ำประกันสัญญา

การเตรียมการจัดพิธีโรงครุ

โรงที่จะใช้ในการประกอบพิธีโรงครุต้องปลูกให้ถูกลักษณะ (ดูสถานที่แสดง)

การตกแต่งโรงและจัดเครื่องบูชา จัดเป็น 4 ส่วนคือ ที่ห้องโรง บนศาลหรือฟาไล เพดานโรง และบนเรือนของเจ้าภาพ ดังนี้

ห้องโรง (พื้นโรง) บูสาดคล้า (เสื่อสานด้วยคล้า) หรือสาดคลุ้ม วางบายศรีห้องโรงตรงเสากลาง จำนวนชั้นของบายศรีกำหนดเท่ากับจำนวนปีที่ว่างเว้นการจัดพิธีโรงครุ เช่น 5 ปีจัดครั้ง ก็ทำบายศรี 5 ชั้น ชั้นบนของบายศรีใส่ของควาหวาน ถ้วยขมิ้น

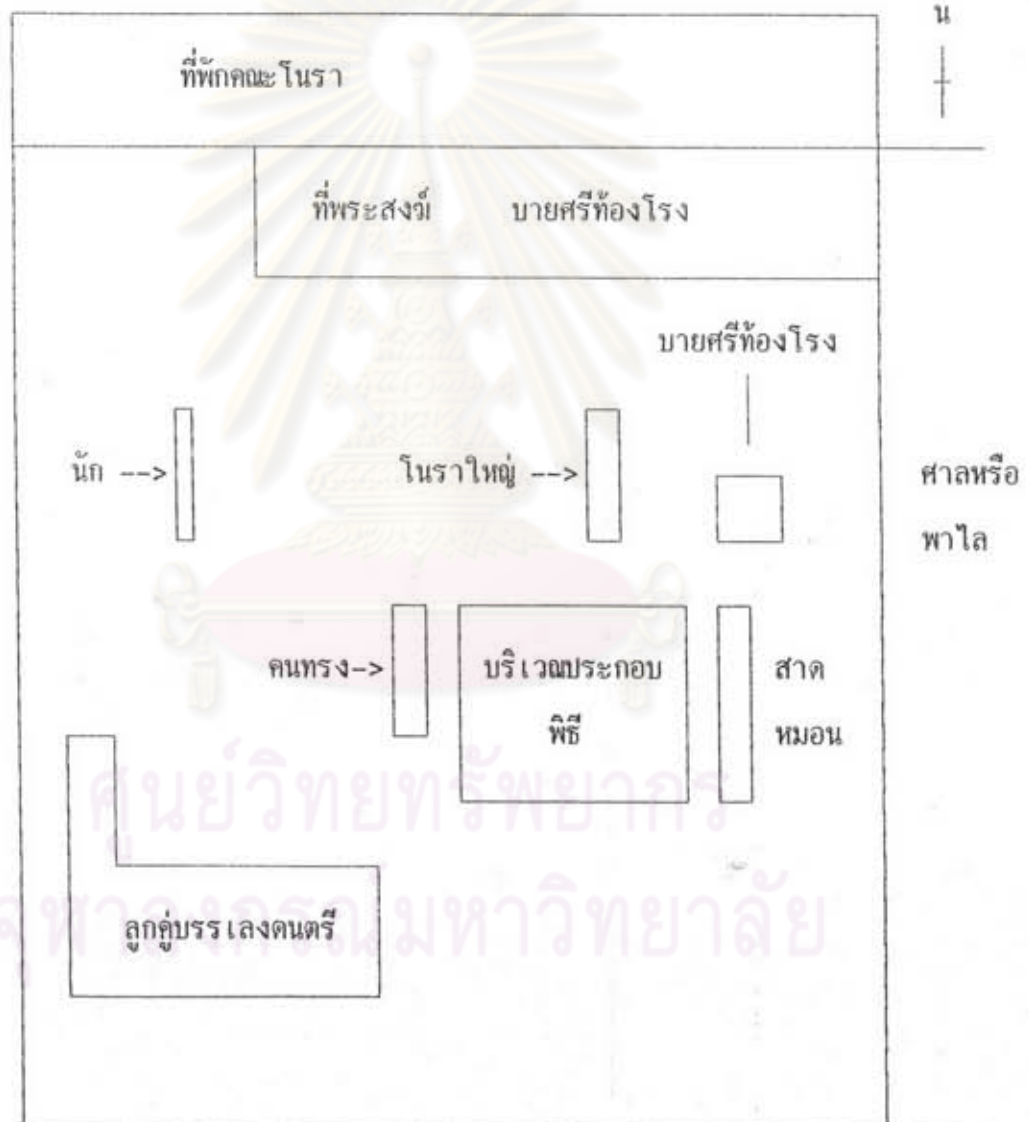
(ถัวยใส่หมากพลู 3 คำ) หน้าบายศรีปูเสื่อกระจูด วางหมอน พู่ผ้าขาวทับ เรียกว่า "สาดหมอน" จัดไว้เป็นที่นั่งของคณตรงและนั่งกราบครู บนหมอนวางเทียน 9 (เทียน 9 เล่มปักบนไม้แตรระ) หมาก 9 (คำ)

บนศาลหรือพาไลปูเสื่อ วางสาดหมอนทางทิศใต้ บนสาดหมอนวางเทียน 9 หมาก 9 (หน้าพราน หน้าทาสี วางพืงหมอนไว้ ริมหมอนวางพระขรรค์ หม้อน้ำมนตร์ (ในหม้อใส่เครื่องประพรมน้ำมนตร์ มีใบเจียงพรา ใบหมากผู้ ข้าว 3 รวง กิ่งมะนาว ผูกเข้าด้วยกัน) ถัดมาวางคำหญิงคู่ชายคู่ โดยวางบนพาน (ประกอบด้วยฟ้านุ่งและผ้าห่ม) เครื่องราง (มีเงินกำนลครู 3 บาทข้าง 12 บาทข้าง ใส่ในกระสอบเล็ก ๆ พร้อมด้วย ข้าวสาร) เครื่องเขียน 1 สำหรับ กลัวยอ้อย 1 ที่ มะพร้าวอ่อน 3 ผล ที่ลิบสอง 12 สำหรับ (แต่ละสำหรับประกอบด้วยอาหารคาวหวาน 12 อย่าง ใส่ถ้วยเล็ก ๆ อย่างละถ้วย และอาจมีขนมเดือนสิบ (ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมเบร้า) 1 สำหรับ เหล้าขาวพร้อม ด้วยเครื่องเช่นตามที่เจ้าภาพบนบานไว้เช่น ไก่ เป็ด หัวหมู เครื่องสังเวททุกอย่างติด เทียนไว้ทีละ 1 เล่ม เทนือศาลตรงกับหมอนผูก "ผ้าคาดเพดานศาล" ผืนเล็ก ๆ ใส่ ข้าวตอก 3 เม็ด หมากพลู 1 คำ ดอกไม้ 3 ดอก และเทียน 1 เล่ม ริมศาลส่วนหน้า วางเทริดเรียงกันจำนวนเท่ากับปีที่วางเว้นการจัดพิธีโรงครู เช่น ถ้าทำพิธี 7 ปีต่อครั้ง ก็วางเทริด 7 ยอด ถ้าหาเทริดได้ไม่ครบก็ให้ทำเทริดจำลองจากใบเตยหรือกระดาษแข็ง แล้วมัดทองคำเปลวไว้ หน้าเทริดติดเทียนทุกที่ ตรงเทริดยอดกลางจุดเทียนชัยไว้ เทียนนี้ จุดไว้ตลอดพิธี อนึ่งหากจัดพิธีครอบเทริดจะแขวนเทริดห้อยไว้ตรงกลางโรง 1 ยอดด้วย เพดานโรง ซึ่ง "ผ้าคาดห้องโรง" หรือ "เพดานโรง" ผืนขนาด 1x1 เมตร โดยผูกเชือก 4 มุม ใ้กลางโรงให้เกือบติดหลังคาโรงตรงตำแหน่งที่คณตรงนั่ง ในผ้า คาดห้องโรงใส่เครื่องบูชาเหมือนกับผ้าคาดเพดานศาล

บนเรือนของเจ้าภาพ บางแห่งไม่จัดเครื่องบูชา แต่บางแห่งจัดที่มีหิ้งครุหมดดา ยายโนรา ในห้องนี้จะชิงผ้าคาดเพดานเหมือนในโรงโนรา พื้นห้องปูเสื่อ วางสาดหมอน จัดหมาก 9 เทียน 9

เมื่อจัดในโรงและบนเรือนเรียบร้อยแล้ว จะชักสายสัญญาณจากหิ้งครุหม่อข้ามอกไก่ (ภาคใต้เรียก แบทู) ไปยังเพดานห้องโรง ต่อไปยังเพดานศาล ผ่านลงมาบนศาล วางใส่พานไว้ (พานนี้เรียกว่า พานเชิญครุ) เวลาทำพิธีค่อยยกพานดึงสายสัญญาณลงมายังห้องโรง

แผนผังโรงโนราโรงครุ

ขั้นตอนการจัดพิธีโรงครูใหญ่

พิธีวันแรก พิธีวันแรกเรียกว่า "วันเข้าโรง" ตกเย็นวันพุธตอนนทศมรุ้ง(เวลาพลบค่ำ) โนราจะเข้าโรง โดยทั่วไปจะเข้าทางทิศเหนือ นำโดยโนราใหญ่หรือหมอ ก่อนก้าวเข้าโรงจะ "ทักโรงก่อน" เป็นการบอกกล่าวแก่พระภูมิโรง พระภูมิบ้าน พระภูมิเรือน และนางธรณี จัดวางข้าวของให้เรียบร้อย โนราใหญ่ตรวจดูความเรียบร้อยของโรง การจัดตกแต่งเครื่องบูชาบนศาลที่ห้องโรง จากนั้น "ตั้งเครื่อง" โดยบรรเลงเพลงเดิน จบลงด้วยเพลงเชิด แล้วรับประทานอาหาร ต่อแต่นั้นทำพิธีหรือแสดงไปตามธรรมเนียม ซึ่งอาจแตกต่างกันไปบ้างตามความนิยมของท้องถิ่นหรือโนราใหญ่ แต่ขั้นตอนเหล่านั้นพอสรุปได้ดังนี้

1. เบิกโรง เป็นการขอสถานที่ตั้งโรงโนราและเปิดโรงพิธีให้ครูหมอเข้าสู่มณฑลพิธี
2. ลงโรง เป็นการประโคมดนตรีล้วน ๆ เช่นเดียวกับการแสดงทั่ว ๆ ไป
3. กาศครู เป็นการร้องกลอนสรรเสริญครู
4. ชุมนุมครูหรือเชิญครู เป็นการเชิญครูมาชุมนุมโดยไม่มีการเช่นสังเว
5. กราบครู เมื่อเชิญครูจบแล้ว โนราใหญ่จุดเทียน 9 (ซึ่งติดไว้บนไม้แตะระ) ผู้ร่วมพิธีทั้งโนราและฝ่ายเจ้าภาพทักกราบครู 9 ครั้ง เสร็จแล้วอธิษฐานขอพรจากครู
6. เช่นครุหมอ เจ้าภาพไปเช่นครุหมอบนศาล โดยใช้เหล้าประพรมไปทั่ว
7. รำถวายครู โนราใหญ่เป็นผู้รำ เริ่มด้วยว่าบทร้ายแตะระ บทสรรเสริญครู และทำพิธีกรรมของโนรา จากนั้นก็รำท่าต่าง ๆ มีบทครูสอน บทสอนรำ และบทตั้งเมือง
8. รำเล่นสนุก เป็นการรำโนราเพื่อความสนุกสนาน ส่วนใหญ่จะให้โนราเด็ก ๆ เป็นผู้รำ

พิธีกรรมวันที่สอง คือวันพฤหัสบดี เรียกว่า "วันพิธีใหญ่" เริ่มพิธีตั้งแต่ตอนย่ำรุ่ง พิธีกรรมสำคัญต่างกันเป็น 2 ลักษณะ คือ

- พิธีเช่นไหว้ครูและแก้บนหรือเรียกว่า "โรงเหมรย"
- พิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่เรียกว่า "โรงครูผูกผ้า"

และในขั้นตอนของพิธีกรรมทั้ง 2 ลักษณะนี้ยังมีพิธีกรรมย่อย ๆ แทรกอยู่หลายอย่าง เช่น เหยียบเสน ตัดผมผีซ้อ จำผ้า ผูกผ้าปล่อย ตัดจุก ฯลฯ

1. พิธีไหว้ครู แก้มบน หรือ "โรงเหมรย" จะมีขั้นตอนพิธีกรรมแตกต่างกันตามความนิยมของท้องถิ่น และโนราเจ้าของพิธี
2. พิธีจำผ้าหรือสอดเครื่องสอดไหมร เป็นพิธีรับเข้าเป็นศิษย์ใหม่ เพื่อฝึกรำโนราโดยการรับรู้ของครูหมอโนรา พิธีจะเริ่มหลังจากโนราทั่วไปรำถวายครู ผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานหัดโนราก็ให้เด็กนำพานดอกไม้ รูปเทียน หมากพลู และเงิน 12 บาท เข้าไปกราบโนราใหญ่เพื่อฝากตัวเป็นศิษย์
3. พิธีตัดจุก สมัยก่อนเด็กผู้ชายนิยมไว้ผมจุก ปัจจุบันก็ยังมียู่บ้างแต่มักเนื่องมาจากเจ็บป่วย แล้วบนบานไว้ว่าขอให้หายจะไว้จุกเป็นทานบน เมื่อเด็กจะบวชเณรหรือย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ประสงค์จะตัดจุกในพิธีโนราโรงครู เพราะเชื่อว่ามีพลังความศักดิ์สิทธิ์ก็นำพานดอกไม้รูปเทียน เงิน 12 บาท มามอบให้ครูโนรา พิธีตัดจุกจะทำแตกต่างกันไปแล้วแต่ท้องถิ่น
4. พิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีที่ครูโนรารับรองความเป็นโนราที่สมบูรณ์แบบให้แก่ศิษย์ เพราะมีความรู้ความสามารถในวิชาโนรา มีอายุครบบวชพระคือ 21 ปี และที่สำคัญคือไม่สูญเสียชีวิตพรหมจรรย์ ถ้าเคยสูญเสียชีวิตพรหมจรรย์อาจแก้ไขด้วยการทำพิธีเกิดใหม่
5. พิธีผูกผ้าปล่อย เป็นพิธีกรรมเพื่อให้พ้นสภาพความเป็นโนราเนื่องจากไม่สามารถรำโนราต่อไปได้ และไม่ต้องถูกครูหมอโนราลงโทษ
6. พิธีเหยียบเสน เสนคือเนื้อที่อกนูนขึ้นจากระดับผิวหนังเป็นแผ่น โดยทั่วไปจะมีสีแดง แต่บางคนมีสีดำก็มี ไม่เจ็บปวดหรือเป็นอันตราย แต่จะเติบโตขึ้นตามร่างกายของเด็ก ในการรักษาเสนให้หายเชื่อว่าจะต้องให้โนราทำพิธีเหยียบให้ถึงจะหาย
7. พิธีตัดผมผีซ้อ ผมผีซ้อคือผมที่จับตัวกันเป็นกระจุกโดยธรรมชาติ เหมือนผมมัดไว้ตั้งแต่แรกคลอด ผมนี้ไม่มีอันตราย แต่ถ้าตัดออกเองจะเกิดอันตราย จึงต้องให้ทำพิธีทางครูหมอตายายโนราตัดให้

พิธีวันที่สาม วันทีสามนี้เรียกว่า "วันสังครุ" พิธีหลัก ๆ ในวันนี้มี 2 อย่าง คือสังครุ กับตัดเหมรย แต่รายละเอียดอาจแตกต่างกันในบางท้องที่ แต่พอสรุปได้ ดังนี้

1. พิธีชาครุหมอ เป็นพิธีที่เจ้าภาพและลูกหลานรวบรวมเงินทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตายายโนรา โดยโนราใหญ่เป็นผู้ร้องกลอนชา(บูชา)
2. พิธีสังครุ ส่งเทวดา เป็นการร้องสังครุหมอตายายโนราและเทวดาทั้งหมดที่เชิญมาสู่พิธีให้กลับที่เดิม (ขั้นตอนนี้มีเฉพาะที่โรงครูวัดท่าแค อ.เมือง จ.พัทลุง เท่านั้น)
3. พิธีตัดเหมรย เป็นพิธีที่แสดงว่าพันธะสัญญาที่เจ้าภาพได้บนบานไว้กับครุหมอตายายโนราขาดกันแล้ว เพราะได้แก่น้ำให้แล้ว
4. พิธีแก่น้ำด้วยควาย ครุหมอที่กินควายมี 2 พวกคือ ทวดเกาะกับตายายผีแซง (ผีกะแซง) การบนอาจจะเป็นให้กินควายฆ่าและ หรือให้กินควายทั้งเป็นก็ได้
5. การรำคล้องหงส์³ เป็นการรำที่น่าดูอีกอย่างหนึ่ง การรำนี้จะรำเฉพาะการรำโนราเพื่อแก่น (แก่เหมรย) หรือเรียกว่าการรำโรงครู การรำโรงครูถ้าไม่คล้องหงส์จะไม่ขาดเหมรย การรำคล้องหงส์ใช้ผู้แสดงหลายคน คนรำที่กินที่มีอยู่ออกมาทั้งหมด พราน จะเป็นผู้คล้องหงส์พวกหงส์มีโนราใหญ่ (นายโรง) เป็นหัวหน้าว่าเพลงไปด้วยรำไปด้วย รำตามกันไปเรื่อย ๆ การว่าเพลงก็ว่าตาม หรือว่าฉัด ๆ กันไปคนละวรรค

ตัวอย่างเพลง

ซิ่นอน(กินนร)เจ้าพี่ นางซิ่นอนโสภา เส่ต้องแซนซ้าย ย้ายมาหาแซนขวา
 เส่ต้องแซนขวา ค่อยย้ายมาหาแซนซ้าย ชัดขึ้นให้เป็นดวง เป็นช่อพวงมาลัย
 เยื้องขวาหาซ้าย ยักย้ายต่างกัน เสียงบีเสนาะ ไพเราะสนั่น
 โทนทับรับกัน เสียงสนั่นครั้นแรง ทอยดั่งหนึ่งน้อย ทอยดั่งหนึ่งหนึ่ง
 เสนาะเพราะเพลง เพลงนางซิ่นอน ลัง(บาง)นางเวียนอ่อน รำร่อนงามสรรพ
 ลังนางนารี นารีตีทับ ลังนางร้องขับ ไพเราะเสียงหวาน

³ภิญโญ จิตต์ธรรม. โนรา (สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2508),

เอวเจ้ากลม พอสัมประมาณ	หน้าคือบัวบาน แลสมด้วยแก้ม
ถึงนางยิ้มแย้ม สองแก้มพรายพราย	นางหนึ่งชาวตลาด(ตลาด)ยุรยาตรนาต
	กราย
เป็นเชิงเป็นชาย ร้าเป็นกริชรี	ชี้หนอนโสภา ชัดเป็นท่าดาบยาว
เมื่อแรกจะเข้า ย่องตามตีนไป	หวดขวาพันขวา หน้าดาว่องไว
ยกตีนซ้ายไป มือพันพลอยตาม	ชี้หนอนหน้าवल แทงทวนไม้ขาม
ร้าท่า่างาม ร้าเป็นท่ากริ้วกริ้ว	ท่าจีนเล่นงิ้ว ท่าคองจ็อกแจ็ก
บางนางหนึ่งเล่า ร้าท่าแปลกแปลก	ร้าท่าเพลงแขก ไม่ยกรักแร้
ร้าทอยน้อยเห็น ท่าโชนขวา	สาไทไต่ลวด กวดขันहरธา
ร้าท่าพาลา เมื่อจะขึ้นใต้หนึ่ง	ตีนตั้งมือง่า ผินหน้าผินหลัง
บ้างนาตระมั่ง ทอยตั้งหนึ่งหนึ่ง	ตีกตักคริมคริม ตะติพราตีเพลง
ทอยตั้งหนึ่งหนึ่ง ทอยตั้งหนึ่งจาลา	
เวลาชี้หนอนมาถึงจับต้นพระไท	จิงฟังเสียงเจรจา (เจรจา)

ทำนองพระยาหงส์

โอ้เจ้าพระยาหงส์เอ๋ย	ปีกเจ้าอ่อนร้อนลงตรงใน สระ
รูปร่างของเจ้าสาวสวยดี	เหตุไหรไปมีพิว พระ
บั๊กยี่ต้วงลงในสระ	ทอยตีหนึ่งซ้ำซ้ำ เจ้าพระยาหงส์เอ๋ย
โอ้เจ้าพระยาหงส์เอ๋ย	ปีกอ่อนร้อนในคองป่า หมาก
รูปร่างของเจ้าสาวสวยดี	เหตุไหรไปมีพิวคน ยาก
บั๊กยี่ต้วงคองป่าหมาก	ทอยตีหนึ่งซ้ำซ้ำ เจ้าพระยาหงส์เอ๋ย

(ว่าอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนตรงคำที่เน้นให้สัมพันธ์กัน)

6. การรำทรงเข้⁴ สาเหตุที่มีการรำทรงเข้และได้รำต่อ ๆ มาในพิธีกรรม การรำโนราโรงครู เพราะตามเรื่องในประวัติว่าเมื่อพวกอำมาตย์ของพระยาสาวยฟ้าพาดได้ ไปพาดตัวนางพลทองสำลีมาแล้ว เมื่อมาถึงปากน้ำจะเข้าเมืองมีกระเข้บนขวางปากน้ำอยู่ เรือเข้าไปไม่ได้จึงได้มีการทรงเข้เสียก่อนเรือจึงจะเข้าไปได้ (แต่ตามที่เข้าใจของบุคคลทั่วไปการรำทรงเข้จะอยู่ในการแสดงเรื่องไกรทอง) การรำทรงเข้เป็นการเล่นเพื่อแก้บน ในพิธีกรรมโนราโรงครูการเล่นจะสมมุติให้ พราน เป็นกระเข้ (แต่ถ้าต้องการทำรูปกระเข้จริงก็จะทำด้วยหยวกกล้วย มีการทำอย่างปราณีตบรรจงโดยแกะเป็นลวดลายกระหนก สวยงามน่าดู คนทรงหยวกกล้วยให้สวยงามจะต้องเป็นคนที่มีฝีมือเป็นพิเศษปัจจุบันหาดูได้ ยากมากและกำลังจะหมดไป) การทรงเข้โนราใหญ่จะเป็นผู้ทรง

ตัวอย่างกลอน

ชาละวันหันกรูดครูดคลัง
แล้วหมายมุ่งเอาแพไม้แลเหลียว
นายไกรยีนร้ายมนต์กำราบเขี้ยว
กุมภีเหลียวพาดผางเข้ากลางแพ
นายไกรวิ่งขึ้นเข(ขี้)หลังไม่ยั้งหยุด
กุมภีมุดพาไปในกระแสร.....

(เจรจา)

ที่กล่าวแล้วข้างต้นเป็นการรำโรงครูใหญ่ ถ้าเป็นโรงครูเล็กหรือค้ำครู ซึ่งรำ เพียง 1 คืน กับ 1 วันเท่านั้น พิธีจะไม่ซับซ้อน กล่าวคือบนศาลจะจัดเครื่องสังเวยตามที่ตกลงกันไว้กับครู การรำมีเพียง 2 วันดังนี้

พิธีวันแรก หลังจากโนราเข้าโรงแล้วก็ทำพิธีเบิกโรง ลงโรงกาศครู เชิญครู หรือชุมนุมครู กราบครู แล้วรำเล่นสนุก

⁴ภิญโญ จิตต์ธรรม. โนรา (สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2508),

พิธีวันที่สอง เป็นการรำก้าน ส่งครูและตัดเหมรย พิธีการเริ่มต้นเข้าโดยลำดับ คือ ลงโรง กาศครู เชิญครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูหมอตายายโนราที่เจ้าภาพนับถือ แล้ว เชิญครูหมามาเข้าทรง รับเครื่องสังเวย ลูกหลานขอพรและเจรจาดกลงเรื่องการจัดโนราโรงครูในครั้งต่อไป จากนั้นเป็นการรำถวายครูโดยบรรดาโนราทั้งหมด โนราใหญ่ รำ 12 ท่า 12 เพลง แล้วจับบทออกพราน ตอนจับบทออกพรานใครบนอะไรไว้ก็นำพานซึ่งมีดอกไม้ธูปเทียน หมากพลู เงินก้านลครู มามอบให้โนราใหญ่ โนรารับพานขึ้นกาด (อธิษฐาน) กล่าวคำก้านต่อครูหมอ แล้วผู้บนรำถวายหรือออกพรานถวายตามที่บนไว้ จบแล้วอาจจะมี การชาครูหมอ กรวดน้ำ ร้องส่งครูหมอที่เข้าทรง บัดทรง โนราใหญ่ตัดเหมรย พลิกสาดหมอน ประพรมน้ำมนตร์เป็นเสร็จพิธี อนึ่งในพิธีโรงครูเล็กจะมีการทำพิธีปลักย่อย เช่น เขยิบเสน ตัดผมผีซ้อ ผูกผ้าปล้อย จำผ้า และสวดเครื่องด้วยก็ได้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

กิจกรรมเกิดจากพราน

ทำเดินออกจากฉาก (หลังเวที) ของ "ทาสี" ซึ่งจะเรียกว่า "เดินนางสองแขน"
ถือว่าเป็นท่ารำท่าเดียวของตัวพรานเมีย

ตัวพราน ขณะรับบทเป็นพรานบุญในการแสดงเรื่อง พระสุคนนางมโนห์รา ของ คณะมณฑาสุวรรณศิลป์ งานประกวดแข่งขันโนรา เพลงบอก กลอนสด ในประเพณีเทศกาลเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ. 2529

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแต่งกายเป็น "พราน" และ "ทาสี" ของเด็ก ในขบวนแห่หมรบ ประเพณี
เทศกาลเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ.2525

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปปั้นขุนศรีธธา กับพรานบุญ ซึ่งพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิ้มพร ประทานไว้เพื่อเป็น
อนุสรณ์โนรา ที่เขื่อนศรีธธาท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าพราน และหน้าทาสี เก่า ๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ที่เขื่อนศรีนครินทร์ อำเภอ
เมือง จังหวัดพิจิตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทของพรานในเรื่องความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตน หรือไม่มีก็ตาม⁵

สาเหตุที่มนุษย์มีความเชื่อนั้นแบบผา ทวีสุข สรุปไว้ว่าเกิดมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ²

1. ความเชื่อที่เกิดจากความกลัว ความไม่รู้ของมนุษย์หรือสิ่งที่หาเหตุผลไม่ได้ เช่น ผนตก พ้าผ่า น้ำท่วม ไฟไหม้ จึงอาจสมมุติเป็นการกระทำของเทพยดาศิวิปีศาจ จึงตั้งให้มีเทพต่าง ๆ ประจำ เช่น พระพิรุณ พระเพลิง พระพาย แม่คงคา นางเมขลา รามสูร ฯลฯ

2. ความเชื่ออันเกิดจากมนุษย์ที่มีความฉลาด มีประสบการณ์มากกว่าตั้งความเชื่อขึ้นโดยแฝงเหตุผลต่าง ๆ ไว้ให้สังคมปฏิบัติตาม เพื่อเหตุผลต่อไปนี้

2.1 เพื่อความเป็นระเบียบของสังคม เช่น ไม่ให้บัสสาวะรดบพลวก อย่าตีพ่อแม่มือจะโต

2.2 เพื่อเป็นผู้มีมารยาท ความรอบคอบและปราณีต เช่น ห้ามเย็บผ้าในตัว ถ้าตำครกแตกจะไม่ได้แต่งงาน

2.3 เพื่อสุขภาพอนามัย การป้องกันรักษาโรคและการรักษาความปลอดภัย เช่น นอนตอนเย็นตะวันจะทับตา ถ้าสระผมตอนกลางคืนจะแก่เร็ว

2.4 เพื่อผลทางด้านจิตใจ เช่น เกิดกำลังใจ ความหวัง ความอดสาหัส เช่น ตักบาตรร่วมกันจะพบกันชาติหน้า นุ่งผ้าใหม่วันศุกร์จะได้เมีย

2.5 เพื่อการอื่น ๆ เช่น ให้มีความเมตตา มีความหักห้ามใจอื่น ๆ เช่น ห้ามเคาะหัวแมว ถ้าแก้หัวจะสั้นเหมือนแมว ถ้าคนตายแล้วผู้ที่อยู่ข้างหลังร้องไห้ น้ำตาไหล ถูกศพหรือโลงศพ จะทำให้วิญญาณผู้ตายไม่เป็นสุข ฯลฯ

⁵ปรีชา อุตตรากุล, วรรณกรรมท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524), หน้า 53.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 156-158.

ความเชื่อ เป็นสิ่งที่คู่มากับมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนตายอันเป็นเหตุผลที่ประกอบกับความเชื่อสุดแล้วแต่วัตถุประสงค์ทางด้านจิตใจที่คาดหวัง หรือศรัทธาของบุคคลและความเชื่อ อันนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องเอามากล่าวอ้างในเรื่องความเชื่ออันบังเกิดจากตัวตลกโนรา และผู้วิจัยได้พบเห็นพิธีกรรมในงานตายาย่าน เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 ที่วัดท่ากระดี่ ตำบลคลองรี อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา เป็นประเพณีที่บุคคลที่มีเครือญาติหรือเชื้อสายโนรา หรือบุคคลทั่ว ๆ ไปมาร่วมในพิธีกรรมรำแก่นโนราและการออกพราน โดยผู้วิจัยมุ่งความสนใจไปที่การแก่นออกพรานเป็นพื้นฐานของการศึกษาเพื่อต้องการทราบว่าทำไมต้องมารำออกพราน และเพราะสาเหตุมาจากอะไรทำให้ผู้ทำการศึกษาพอจะสรุปได้เป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. เพื่อต้องการเป็นที่พึ่งทางใจในการรักษาโรค

ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ เป็นคำกล่าวที่คงความศักดิ์สิทธิ์ไว้ได้ตราบนานเท่านาน เพราะบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนทุกวัยปรารถนา แต่ถ้าหากว่าความปรารถนาในสิ่งที่กล่าวแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ คือ เริ่มจะมีโรคเข้ามาแทรกแซงซึ่งในบางครั้งทางการแพทย์ก็ไม่สามารถวินิจฉัยออกมาได้ว่าสาเหตุเกิดมาจากอะไร เมื่อไม่ทราบสาเหตุก็จะทำให้บุคคลเกิดความกลัวจึงต้องหาที่พึ่งทางด้านจิตใจแทน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีคนไปรำถวายโดยการแก่นออกพราน เช่น

นายวก บัวคลี่ อายุ 80 ปี อยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 1 ตำบลกระแสดิน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา มารำแก่นออกพราน เพราะเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2536 ได้ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลต้องการผ่าตัดท้องก็เลยบนว่าถ้าหายจะออกพรานถวาย และปัจจุบันอาการเป็นปกติดีแล้วก็เลยมารำถวาย และตนเองก็เป็นเชื้อสายโนราอยู่ด้วย

นางพยอม คล้ายสำลี อายุ 55 ปี อยู่บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 1 ตำบลคลองรี อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา มาออกพรานเพราะหลานโดนอุบัติเหตุรถชน ถ้าหากหลานหายดีจะมาออกพรานถวาย (หลานมีอายุ 19 ปี) โดยที่ตนเองไม่ได้เป็นเชื้อสายโนรา มาก่อนแต่มีความนับถือ

นางแพรว ขุนช่วย อายุ 42 ปี อยู่บ้านเลขที่ 111 หมู่ที่ 5 ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ป่วยเป็นโรคปวดท้องเรื้อรัง ก็เลยบ่นว่าถ้าหายเป็นปกติจะมากออกพราน และมีเชื้อสายตายยายโนรา

นางอุไร ช่วยเสน อายุ 34 ปี อยู่บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 16 ตำบลพะโต๊ะ อำเภอบางขัน จังหวัดชุมพร ตนเองป่วยเป็นโรคกระดูกแขนเลื่อนหลุดมีความเจ็บปวดมาก จึงบ่นไว้ว่าถ้าหากหายจะมากออกพรานถวาย เพราะตนเองมีเชื้อสายโนราด้วย

เด็กหญิงกุลธิดา สังข์ศิลป์ชัย อายุ 7 ขวบ อยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 7 ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อตอนเล็ก ๆ ป่วยเรื้อรังเป็นที่ไม่สบายใจของคุณแม่ก็เลยบ่นว่าถ้าหากหายป่วยไข้จะมากออกพรานถวาย เพราะตนเองเป็นเชื้อสายโนรา

2. เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

จากการที่ได้สัมภาษณ์ผู้มาร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีเชื้อสายโนรา และมีความเคารพกันมาตั้งแต่เด็กคำบรรพ์ ได้เคยบ่นขอพรสิ่งต่าง ๆ แล้วได้สมความปรารถนา ก็เลยนับถือและรับเจตนารมณ์ของบรรพชนไว้ปฏิบัติโดยการมาร่วมงานตายายย่านทุกปี เช่น

นางเพียร ชูสวัสดิ์ อายุ 48 ปี อยู่บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 7 ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มารำแก้บนออกพรานเพื่อให้ตนเองอยู่สุขสบาย จะมากระทำทุกปีเพราะมีความเชื่อและศรัทธาพิธีนี้มาก

นายสมมิตร จันท์หนู อายุ 25 ปี อยู่บ้านเลขที่ 28/9 หมู่ที่ 7 ตำบลโคกเทียน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไม่ได้มาแก้บนอะไรแต่มารำถวายเพราะสมัยก่อนบ้านเดิมอยู่ในละแวกนี้และมาร่วมงานทุกปี โดยส่วนตัวก็มีเชื้อสายโนราด้วย

นายเจริญศักดิ์ มณีรัตนพันธ์ อายุ 19 ปี อยู่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 1 ตำบลบ่าส้ม
พัฒนา อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล ไม่ได้มาแก้บนแต่มาออกพรานถวายเพราะปฏิบัติมา
เช่นนี้ทุกปี ถ้าไม่มาออกพรานกลัวจะถูกลงโทษ เมื่อก่อนก็เคยอยู่สะแวกนี้ และมีเชื้อสาย
โนรา

3. เพื่อเป็นกำลังใจในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวัน

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมาแก้บนออกพรานก็เพื่อเสริมสร้างกำลังใจในการ
ปฏิบัติหน้าที่การทำงาน โดยคิดว่านอกจากจะเอากำลังใจมาปฏิบัติหน้าที่แล้วกำลังใจก็เป็น
สิ่งสำคัญมากจึงต้องมาออกพรานเพื่อสร้างกำลังใจ ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าความเชื่อ
เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ดังนั้นคนที่มีความรักและเคารพและมีความเชื่อในตัวพรานก็ต้อง
มารำถวายเพื่อให้เป็นที่ถูกอกถูกใจและจะได้ให้พร เช่น

นายประเทือง เกื้อหนุน อายุ 25 ปี อยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 2 ตำบล
เกาะใหญ่ อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา มาแก้บนออกพรานเพราะบนให้ลูกเมียอยู่
ด้วยความสุขสบายและตนเองก็ให้หายปวดเมื่อยร่างกายด้วย ปัจจุบันอาการของโรคต่าง ๆ
ก็หายหมดลูกเมียก็อยู่ด้วยความสุขสบาย ด้านฐานะความเป็นอยู่ก็ไม่เดือดร้อน มีความนับถือ
มากเลยมาออกพรานถวาย

นางแก้ว กงมนต์ อายุ 49 ปี อยู่บ้านเลขที่ 54 หมู่ที่ 4 ตำบลสนามไชย
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มาแก้บนเพราะได้บนเรื่องการฟ้องร้องคดีถ้าชนะจะมา
ออกพรานถวาย และเมื่อเสร็จสิ้นคดีปรากฏว่าตนเองชนะ ในเรื่องการทำมาหากินก็คล่อง
ตัวก็เลยต้องมาออกพรานตามที่ได้นบนไว้

นางเกษม นักละมุนตรี อายุ 56 ปี อยู่บ้านเลขที่ 35/1 หมู่ที่ 6 ตำบล
จะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา มาแก่นเนื่องจากบ่นให้ลูกสอบบรรจุครูได้เมื่อ
ปีที่แล้วและลูกก็สอบได้เลยมาแก่นในปีนี้ และได้บ่นต่อไปอีกว่าถ้าปีนี้ลูกเขยสามารถสอบ
นายร้อยได้ปีหน้าจะมาแก่นถวายใหม่

นางยุพิน ชูสวัสดิ์ อายุ 50 ปี อยู่บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 7 ตำบลชุมพล อำเภอ
สังขละบุรี จังหวัดสงขลา ได้บ่นไว้ว่าถ้าหากคนมีลูก เพราะตนเองมีลูกยากมาก เมื่อลูกมี
อายุครบ 3 ปี จะมาออกพรานถวาย และในปีที่ลูกก็มีอายุครบ 3 ปีก็เลยต้องมาออกพราน
ถวาย

ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของบทบาทที่สามารถค้นพบได้ในขณะนี้
แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าบทบาทของพรานยังมีอีกมากที่ไม่สามารถหาข้อมูลได้ในขณะนี้ และสาเหตุ
ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ตัวพรานของโนรามีอิทธิพลสูงสุดต่อความเชื่อ และ
บทบาทอย่างอื่นก็เพราะ ตัวพรานเป็นตัวที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าตัวแสดงอื่นของ
การแสดงโนรา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

บทละครในการจับบทออกปราณ

1. บทนารีผลหรือมณีผล

บทนารีผลเป็นเรื่องปริศนา กล่าวว่าเป็นป่าหิมพานต์มีต้นไม้ประหลาดออกดอกผลเป็นหญิงรูปงาม พวกวิยาธร คนธรรมที่ซึกจะเด็ดเอาไปชม และแย่งชิงต่อสู้กันเสมอ ผลใดที่ห่มมือวิยาธรคนธรรมที่หิวเฉาขาดัน หรือร่วงหล่นเมื่อถึงเวลาอันสมควร ไม้ นารีผลนี้เกิดจากกรรมของหญิงสองใจรักชายสองคนจนชายชู้กันตาย นางเองเกิดเสียใจผูกคอตาย มาเกิดเป็นไม้ นารีผล จับบทนารีผลที่โนราแสดงจะเน้นตอนที่วิยาธรคนธรรมที่ต่อสู้เพื่อชิงนารีผล การรำใช้ในโนรา 3 คนสำหรับเล่นเป็นวิยาธร คนธรรม และต้นนารีผล ดังต่อไปนี้

นารีผล :	คันแปรแลเห็น	สุรีเย็นแสงลับ
	ขึ้นมายับยับ	จับเรื่องเมืองบน
	หญิงหนึ่งเจิดฉาย	รักชายสองคน
	สอนวอนอ่อนกล	ชู้กันกันตาย
	นำสงสารสาวน้อย	ละห้อยใจหาย
	ขึ้นผูกคอตาย	ปลายต้นโพदान
	พบชู้รัก	เวรจกจองพลาญ
	ชู้หนึ่งเป็นมาร	วิทยาสาครจรจ
	มีฤทธิ์ไม้เบา	อยู่เขาจักรหัน
	ชู้หนึ่งคนธรรม	อยู่บรรพตพรพา
	หญิงหนึ่งคัวสอง	เวรจองเห็นทันตา
	กลับชาติลงมา	เป็นนารีผล
	ข้างต้นเป็นไม้	ข้างปลายเป็นคน
	มาลีมีผล	ถันนั่งตั้งถนอม

อยู่ชายชโลทก	ลูกตกกิ่งค้อม
รวยรินกลั่นกล่อม	เจ็ดโยชน์หอมถึง
หอมเข้านาสา	วิทยาคำนึง
กรรมเวรมาถึง	ฆ่าพันกันเอง....เจ้างามเอย
วิทยาธร : คนหนึ่งเจ็ดฉาย	เชิงชายลักเลง
ไม้บองของตัวเอง	สามเกลียวเคียวพัน
กำซับกับทรวง	ยี่นาคดวงหวน
ฤกษ์งามสามชั้น	หวนแตกแสงทอง
เหาะจากเขาจักรหัน	ผายผันผยอง
ลัดทุ่งมุ่งมอง	เหาะลอยล่องมา
สุริยันหวนบ่าย	เดินลายชายป่า
พระพายพัดพา	หอมมาลาเจ็บใจ
รวยรวยรินริน	หอมกลิ่นมาลัย
หอมหวานชวนใจ	อยู่ในหอสงสร
ประหลาดจิตวิทยา	หอมมาสดสด
จับกลิ่นกินรส	สดองค็ลงแล
เห็นนารีผล	ริมชลสายกระแส
สะสวยรวยแร่	ถามแลไม้แหลง
ผินพิศตรัมพิศตรัม	มาหลงรักตาแดง
เข้าลุยด้วยแรง	เอ้อมซักหักชม
กอดทับกับทรวง	มือเปลื้องผ้าห่ม
ถันนั่งตั้งกลม	กลมเกลี้ยงเพียงกลิ้ง
ขอโทษเกิดแม่	เผยแลหืดหนึ่ง
ถันบั้งตั้งตั้ง	ฟุ้งแตกเนื้อสาว
อายลิบห้า	วิทยายังบ่าว
เกลื่อนรายพรายพราว	คือดาวล้อมจันทร์....เจ้างามเอย

<u>ทรา</u> ยังไม้อลาด	ไม่เกรงอำนาจเจ้านาย
ซึ่งทรางให้จนตาย	ชายนี้ผิดเมีย
ธรรมนิยมว่าไว้	โจทก์ไม่พักเสียด
ตั้งหน้าอย่าเขีย	ฟังคำบังคับ
หน้าไหว้หลังหลอก	กูจะออกหมายจับ
ไม่ฟังบังคับ	จับได้ถวายศาล
วิทยาธร : วิทยาว่าเล่า	กูเข้าไม่นาน
อุทธรณ์กรมการ	สั่งศาลมณฑล
ศาลตัดความลำเอียง	รับเลี้ยงเล่ห์กล
<u>ถวาย</u> ดาบทำรัง	มันคงยับกับพิมพ์
คนธรรพ์ : ชายนี้ไอหัง	เหมือนนั่งที่จิม
เห็นทรา <u>ง</u> หุ้มหุ้ม	ความผิดติดตัว
วิทยาธร : ดอกไม้ในป่า	ไครมาเป็นผ้า
มีงบัณเฑาะว์กล้วย	เป็นผ้าของดอกไม้
ไครอยู่เฝ้านอนม	กูไม่ยินยอมให้
จำบามาลัย	ไครจะได้ไหว้ศาล
กูเป็นเจ้าของ	กูไม่ต้องแบ่งบัน
วิทยาอาธรรม	กูไม่ต้องแบ่งบัน
กำพฤษดิ์รักขัง	ไม่ใช่ยังต้นเดียว
มั่งอย่ามาเกี่ยว	บั๊ดเดียวได้ความ
ชักหอกออกแทง	คนธรรพ์ ท้าวแก้วของห้าม
ตรงกลางนางงาม	สงครามพัน.....
	เถิดเจ้างามแม่เอย

<p> คนธรรพ์ : คนธรรพ์ล้วยก้อน ชะงักหักบัน แกว้างหอกแก่งบ้อง สู้กันห้วนไหว คนธรรพ์ล้วยก้อน ลององค์ลงบน เทวาผ่าเขา ความกล้าสองนาย แทงแจ้งจุก้าง แทงจี้กรับเหวียง ท้าวกวัดบองโบก บองยักหักบัน เจ็บนักวางงาน </p>	<p> วิทยาธร : ยาระลวยห้วน คนธรรพ์ : คนธรรพ์โกรธใจ ต่างว่องต่างไว เมรุไกรโทรมทรุด วิทยาธร : ยาธาธิบดีหลุด จุกคว่าผ่าลาย ชุกเขาซ่อนกาย ไม่สู้อยู่เวียง แทงปร่างทูปเปรี๊ยะ แดงเพียงชีวหัน ไปโถกคนธรรพ์ คนธรรพ์ : คนธรรพ์พลัดลง สารพางค์เพียงผง อุ่มองคั้นางหนี...งามแม่เอย เดินหว่างคีรี มีแรงแผลงฤทธิ์ กุสะกิดหน้าติด วิทยาธร : วิทยาธรวางงาน ชาติบันตรงกลาง ตกใจไข่วังวิน เกลื่อนกล่อนกลางดิน กินธมมาศสายันท์ ลอบชำระจากโนราแปลก ชนะบาล และโราแปลก </p>
<p> วิทยาธร : วิทยาพาพง เทวาพานาง คนธรรพ์ : คนธรรพ์ได้ที พากายไล่กักัด เข้าลวยด้วยฤทธิ์ นารีผล : มาลีพิณาศ รู้จักรกร่าง พนมมาลีเกสร สองฝ่ายให้สิ้น </p>	

(ลากรรจ์ = ฉกรรจ์, หม่อม; = นักเลง; ไม้บอง = ตะบอง; ห้วน = ดวงอาทิตย์, ตะวัน;
ฉาย = เลียบเลาะรีนรีน = ระริน; แผลง = พุด; หืดหนึ่ง = นิดหนึ่ง; บ่าว = หม่อม;
ลอย = สอย; ริ่งริ่งไรไร = เห็นลอยไปไกลลิบ ๆ ; ลมห้าง = ลมหลัง; หาราง = คูก,
ตรง; คาย = กระจาย ทำรง = ทะทำมะรง; จิม = ชายขอบ, ริม ในที่นี้ หมายถึงเสี่ยง
ต่ออันตราย; หรั่มหรั่ม = ใกล้เคียง ๆ; ห้วน = สะบั้น; โดม = ถุก; บาดบั้น; ไขว่ไขว่ = ว่างุ่น)

2. บทรามสูร - เมขลา

เรื่องรามสูร-เมขลา เป็นเทวนิยายที่มีตำนานหลายกระแส ดังนี้พระยาอุฎมา
ราชชน เล่าไว้ในหนังสือ เมืองสวรรค์และพิสดารเทวดา แต่รามสูร-เมขลา ที่ชาวบ้านภาคใต้
โดยเฉพะะโนราห์รับรู้ และเล่าสู่กันฟังนั้นจับความได้เพียงคร่าว ๆ ว่า เมขลาเป็นเทวธิดา
อยู่วิมานของพระอิศวร มีดวงมณีเป็นสมบัติ วันดีคืนดีนางจะเอาดวงมณีมาขัดสีแล้วโยนเล่น
แสงจากดวงแก้วไปเข้าต่ายกษัตริย์รามสูรผู้ขวนเป็นอาวุธ เมื่อยักษ์เห็นนางก็ปรารถนาจะได้
เป็นคู่ จึงคอยตามเกี่ยวพาราสี แต่ฝ่ายเมขลาไม่ฟังใจ และโยนแก้วยั่วล้อ หลอกรามสูรเล่น
ทำให้รามสูรโมโห ไล่ขว้างขวานเข้าใส่นางเกิดเป็นปรากฏการณ์ฟ้าแลบฟ้าร้องและฟ้าผ่า

ตัวทรมสูร-เมขลาว่าดังนี้

(1) กล่าวถึงรามสูร	ประยูรย์กษา
(2) ครอบครองช่องฟ้า	พาราสูงส่ง
(3) เจ้าจอมอสุรินทร์	เป็นมื่นศิลาคง
(4) เจ้าจอมอสุราตรี	เชื้อพงศ์เทวดา
(5) ลีลาชปรากฏ	จตุชั้นพรหมา
(6) ปราดดินปราบฟ้า	เทวชาวมเจ็ด
(7) เจ้าจอมอสุรางค์	ทรงขวานดาเพชร
(8) วันนีเสด็จ	ออกนั่งหน้าวิมาน
(9) นั่งแท่นศิลา	กรขวานฉวยขวาน
(10) นั่งไม่นาน	ลับขวานถาคม
(11) เสร็จแล้วงมิช้า	เอามาลองผม

(12) กำลังขวาคม	ผสมชาดลงมา
(13) หัวใจ <u>บึกบึน</u>	นึกถึงเมขลา
(14) ไป <u>เหลื่อม</u> เมรุมา	คอยท่านารี
(15) พี่ <u>หวัง</u> ได้น้อง	ครองเป็นมาเหสี
(16) ลองขวาน <u>สัก</u> ที่	หวังให้จมคมขวาน
(17) รีบ <u>แต่ง</u> กาย <u>เสร็จ</u>	เสด็จมาวิมาน
(18) ตั้ง <u>ท่า</u> ง <u>า</u> ขวาน	ทะยานเหาะไป
(19) เหาะ <u>มา</u> ค <u>ว</u> าง <u>คว</u> ้าง	กลางเวหาใน
(20) คล้าย <u>คล้าย</u> ว่า <u>ย</u> ถึง	รั้งรั้งไรไร
(21) รวด <u>เร็ว</u> ทันใจ	ดั่งวาโยพัด
(22) ครั้น <u>ครั้น</u> ครั้น <u>ครั้น</u>	สนั่นสนัด
(23) บรรดา <u>ฝูง</u> สัตว์	พลัดตกจากรัง
(24) ครึก <u>ครึก</u> ครั้น <u>ครั้น</u>	เหมือนคลื่นทบพุ่ง
(25) <u>ไม้</u> ซ <u>ำ</u> มา <u>กระ</u> ท <u>ัง</u>	ยังเหลื่อมพระสุเมรุ
(26) <u>ไม้</u> ได้ <u>หยุด</u> ค <u>ัก</u>	ยักษ์ลาดตระเวน
(27) รอบ <u>รอบ</u> เหลื่อม <u>เมรุ</u>	<u>เหวน</u> ไป <u>เหวน</u> มา
(28) เห็น <u>เงา</u> แ <u>ว</u> ่ง <u>แ</u> ว <u>่ง</u>	มือ <u>แวง</u> ขวาน <u>ถา</u>
(29) กะ <u>หม</u> ง <u>จ</u> ิง <u>ก</u> ำ	นึกว่าโถมศรี
(30) ขา <u>บ</u> ขา <u>บ</u> ม <u>อง</u> ม <u>อง</u>	ตามช่องคีรี
(31) เม <u>ขลา</u> ของ <u>พี่</u>	วันนี้ไปไหน
(32) หรือ <u>ว่า</u> เท <u>วา</u>	ลัดพาเจ้าไป
(33) เท <u>วา</u> อง <u>ค</u> ไ <u>น</u>	ใจกล้าท้าวหาญ
(34) หาก <u>ก</u> ู <u>ตาม</u> พบ	<u>ทอย</u> หัวกับ <u>ขวาน</u>
(35) ราม <u>สุ</u> ร <u>ำ</u> ค <u>า</u> ญ	เดือนดลฤทัย
(36) ยัง <u>ไม่</u> พบ <u>เม</u> ขลา	เที่ยวมาเที่ยวไป

(37) รอบเหลี่ยมเมรุไกร	ลอยไปลอยมา
(38) กล่าวถึงยอดสร้อย	สาวน้อย เมขลา
(39) ถึงสุขเดือนหก	นางยกแก้วมา
(40) ยามรุ่งสุริยา	ฟ้าแจ่มแสงใส
(41) มือชูจินดา	เหมาะมาไรไร
(42) ถึงเหลี่ยมเมรุไกร	แลไปเห็นโคม
(43) งานหมดยอดสร้อย	เหมือนลอยโคม
(44) งานเลิศเจ็ดโคม	เหมือนจะอุ้มเอานาง
(45) ขยับขวานดา	หน่วยตามีวาง
(46) หลงไหลด้วยนาง	ลืมขว้างขวานดา
(47) งานรูปงามทรง	เหมือนหงส์เหิรา
(48) ยี่งแลยี่งบ้า	ลูกตาเป็นมัน
(49) วงพัคตร์แอร้ม	แก้มดังลูกจัน
(50) นางในสวรรค์	ใครทันเทียบเจ้า
(51) เมขลาคนแก่	แลงงามกว่าสาว
(52) งานพอหล่อเป้า	เนื้อเจ้าเหมือนทอง
(53) ไม่ขาดไม่เหลือ	ผิวเนื้อเจ้าเหมือนทอง
(54) คิ้วต้อคอบล้อง	กายน้องอร่าม
(55) เมขลาน้องพี่	คนดีรูปงาม
(56) พี่ยาเที่ยวตาม	น้องไม่หักสักร้า
(57) ไปไหนละ เจ้า	ตัวขาวใจดำ
(58) พี่ถามหลายคำ	โยไม่นำพา
(59) เมขลาไต้ยิน	ผินพัคตร์มาว่า
(60) ยักษ์นี้วัธกา	พูดจาเกี้ยวพาล
(61) เห็นเข้าไม่รัก	ฮึกฮักถวยขวาน

(62) อ้ายชาติชั่วหัวล้าน	พาขวานไปไหน
(63) พา <u>มาเจียง</u> ข้า	หรือว่าเจียงใคร
(64) ขวาน <u>ดา</u> เล่มใหญ่	พาไปเจียงว่า
(65) <u>ทั้ง</u> ด้าม <u>ทั้ง</u> ดา	ข้าไม่สากล้ว
(66) สำหรับเจียง <u>ว้าว</u>	ตีหัวแม่ควาย
(67) ถึง <u>ฤทธา</u>	ฆ่าน้องไม่ตาย
(68) สำหรับ <u>ผ่าไม้</u>	ดวงไร่ดวงนา
(69) ราม <u>สุร</u> ได้ <u>ฟัง</u>	ยีนกะหมั่งตั้ง <u>ท่า</u>
(70) ถูก <u>คม</u> ขวาน <u>ดา</u>	รักษาไมหาย
(71) <u>ไม่</u> หูก <u>เลน</u> นะ <u>แม่</u>	เป็น <u>แผล</u> จน <u>ตาย</u>
(72) ถูก <u>ขวาน</u> ที่ <u>ขาย</u>	ไม่ <u>ตาย</u> ก็ <u>ลำบาก</u>
(73) เม <u>ข</u> ลา <u>ว่า</u> ไป	เดี่ยว <u>ใจ</u> ถูก <u>ฉลาก</u>
(74) <u>อัน</u> นี้ <u>พูด</u> มาก	กะ <u>ห</u> วะ <u>ปาก</u> กับ <u>ขวาน</u>
(75) เม <u>ข</u> ลา <u>ไม่</u> กล้า	ตี <u>หัว</u> ยัก <u>ษ์</u> พาล
(76) <u>อัน</u> นี้ <u>หน้า</u> ดาน	กับ <u>ขวาน</u> ไม่ <u>กล้า</u>
(77) อ้าย <u>ยัก</u> ษ์ <u>หัว</u> ห <u>ละ</u>	ลูก <u>อ้าย</u> จาก <u>หัว</u>
(78) <u>หน้</u> ส <u>มิง</u> เหมือน <u>ว้าว</u>	หัว <u>เหมือน</u> เหล็ก <u>ชุด</u>
(79) แล <u>รูป</u> แล <u>ร่าง</u>	เหมือน <u>อย่าง</u> ค <u>้าง</u> ค <u>ูด</u>
(80) <u>มิง</u> ว่า <u>กู</u> เหล็ก <u>ชุด</u>	คร <u>ุด</u> มิง <u>สัก</u> ที่
(81) <u>ว่า</u> แล้ว <u>เข้า</u> ไ <u>กัล</u>	ฉ <u>วย</u> ช <u>าย</u> ภ <u>ษา</u>
(82) มา <u>รัก</u> กับ <u>พี่</u>	ไม่ <u>ดี</u> หรือ <u>นาง</u>
(83) อ้าย <u>ยัก</u> ษ์ <u>หลาว</u> หล <u>าว</u>	ตา <u>ขาว</u> เหมือน <u>ค่าง</u>
(84) ช <u>ิ</u> ช <u>ิ</u> ทำ <u>ทาง</u>	วาง <u>ข้า</u> เส <u>ีย</u> ก่อน
(85) ฉ <u>วย</u> พิ <u>ด</u> ฉ <u>วย</u> ถูก	ลูก <u>แม่</u> ไม่ <u>สอน</u>
(86) ต <u>ัด</u> หัว <u>ร้อย</u> ท <u>่อน</u>	ยุค <u>กร</u> ทำ <u>ไม</u>

(87) มนุษย์กับยักษ์	รักกันได้ที่ไหน
(88) นางเปลื้องลไบ	วิ่งไปแต่ตัว
(89) รามสูรฉวยติด	ยื่นปิดปากหัว
(90) เมขลาพุ่มพัว	ไม่กลัวความอาย
(91) ชีเซ็งเจ็งพักตร์	หวั้มมือขวาขวย
(92) รามสูรเข้าใกล้	นางหยาบออกไป
(93) รามสูรสุธา	ตาคือแสงไฟ
(94) ฉวยขวานดาใหญ่	เขาไปไสนาง
(95) ฉวยแล้วถนัด	จัดขวานดั่งผาง
(96) ไม่ต้องถูกนาง	ถูกเหลี่ยมเมรุมา
(97) พวกเจ๊กไทยจีน	เรียกหินฟ้าผ่า
(98) เรื่องรามสูร เมขลา	กล่าวมาแต่ก่อน

โนราแปลก ณะบาล

(บึกบึก = สันระรัว; ง่า = เจื่อว่า; เหวน = ตระเวน; แวงแวง = วับ ๆ; แวง = แวง; เจื่อ; กระหนัง = ยั้งหยุด; จังก่า = งง; ทอย = ทูบ; สุ่ม = ญูด; วัธกา = เกะกะเกะ; เจียง = พัน, ผ่า หก = โขก; ฉาก = สับ, พันช; หวะ = ผ่า, ตัด; หัวหละ = หัวเด็ก; ต้างคุด = เสือดำ; หลาวหลาว = ชุ่มช่าม; ไม่ระวัง; เจ็ง = ชะเจื่อ; หวั้มมือ; หยาบ = ถอย; หินฟ้าผ่า = ขวานหิน)

ข้อสังเกต

บทรามสูร-เมขลา นี้ ปัจจุบันมีผู้จดจำได้น้อยมาก ผู้ให้ข้อบังคับนี้เป็นท่อนและส่วนใหญ่จำได้บ้างในท่อนปลาย คือตั้งแต่บาทที่ 38 เป็นต้นไป และหลายแห่งผิดเพี้ยนกัน ดังปรากฏจากข้อของโนราหนุ่ม คงเกลี้ยง ดังนี้

(58) ต่างไปเป็น "ที่ตามสักคำ จำได้พูดจา"

(60) ต่างไปเป็น "อ้ายยักษ์เกะกะ มาพูดจาเกี่ยวพาน" บาทนี้จะเห็นว่าภาษาเป็นคำสมัยใหม่ โดยเปลี่ยนจาก "วัธกะ" เป็น "เกะกะ"

(69) ต่างไปเป็น"รามสูรไต้ยีน มินพัคตรมว่า" และก่อนขึ้นบาทที่ (70) ยังมีข้อความต่อไปอีกว่า

" นีหรือเมขลา	มาพุดจาเจิบซ้ำ
กับตาขวามิงไม่กลัว	กูด้อยหัวกับต้า
ต้อยแล้วกูเจียงซ้ำ	ทั้งต้าทั้งคม
ถูกที่ผมแจก	แยกถึงที่ว่า "

(ต้า=ค้ำ)

ความส่วนนี้เมื่อพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่า ความต่อเนื่องมาจากบาทที่ 68 จึงเป็นไปได้ว่า โนราแปลกจะลิมข้อความตอน

3. บทราหูจับจันทร์

บทราหูจับจันทร์เป็นเรื่องราวจากเทวนิยาย มีเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งที่เทวดาและอสูรร่วมกันตั้งพิศกวนเกษียสมุทรและได้น้ำอมฤต ด้วย พระอาทิตย์กับพระจันทร์เห็นเข้าจึงฟ้องพระวิษณุ พระวิษณุกริ้วขมวดด้วยจักถูกกายพระราหูขาด แต่ด้วยเหตุนี้ได้ดื่มน้ำอมฤตจึงไม่ตาย ท่อนหัวจึงเที่ยวไปอยู่ในอากาศ และด้วยความแค้นต่อพระอาทิตย์กับพระจันทร์จึงหาโอกาสคอยจับเทพทั้งสองกินหรืออม ดังที่เราเรียกว่าสุริยุปราคาและจันทรุปราคา

อนึ่ง นิทานพื้นบ้านภาคใต้ได้เล่าเรื่องนี้ต่างออกไปว่า ครอบครัวยุคหนึ่งมีพี่น้อง 3 คน พี่ทั้งสองรังเกียจน้องคนเล็กที่เป็นภาระแก่ตน จึงคอยกลั่นแกล้งตลอดเวลา วันหนึ่งที่วัดข้างบ้านมีงานทำบุญ พี่น้องทั้งสองเอาข้าวใส่ขันเงินขันทองไปวัด ส่วนคนน้องไม่มีอะไรจะใส่ ข้าวจึงเอากะดังใส่ไป ชาวบ้านเห็นก็พากันหัวเราะ ทำให้น้องคนเล็กทั้งโกรธทั้งอาย และอาฆาตแค้นที่ จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า เกิดชาติหนึ่งชาติใดขอเป็นศัตรูกับพี่ทั้งสอง เมื่อสิ้นชีวิตแล้วที่คนโตเกิดเป็นพระอาทิตย์ คนรองเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนคนน้องสุดเป็นพระราหู พระราหูจึงติดตามกินหรืออมพี่ทั้งสองเมื่อมีโอกาส

นายทองคำ ชูขวัญทอง อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี
ผู้เล่า พ.ศ. 2525

ไม่ว่าเรื่องราวจับจันทรจะมีที่มาจากเทวนิยายหรือนิทานพื้นบ้าน แต่ปรากฏการณ์
ธรรมชาตินี้ได้รับความสนใจและแฝงความเชื่อไว้มากมายในหมู่ชาวบ้านทั่วไป ด้วยเหตุนี้เอง
โนราจึงผูกกลอนขึ้นเล่นจับบท โดยมีนายเล่นเป็นพระราหู โนราใหญ่เล่นเป็นพระจันทร์ด้วย
บทว่าดังนี้

จะกล่าวข้อพระจันทร

เบิกโลกขโลทร

ครั้นครั้นคล้อยคล้อย

หันมาชมดาวตาศดา

ตรงหมู่ดาวแอกตรงนี้ดาวใด

สีสุวรรณฉรร เทือง

ยามเมื่อจะบังเกิดเหตุ

สิบห้าค่ำในคืนวันนั้น

กล่าวข้อราหูเธอผู้มีฤทธิ์

ทำฤทธิ์แกล้วกล้า

คิดค้นในใจนึก

ท่านรักแต่พระจันทร

นึกในใจคิด

คิดค้นในใจครั้น

บัคไซ้ตรวนเปรี๊ยะปรั่าง

บัคโตรวนชาตมา

กล่าวถึงพระจันทร

นึกถึงแต่กลุ่มพ

ทรงลาภรดาเหาะมารอนรอน

ช่างแจ่มแจ้งส่งแสงสว่าง

จับรดคว้างเพื่อนค้อยวางพัน

ในท้องฟ้าแลดูรุ่งเรือง

สีสุกใสแลดูรุ่งเรือง

ให้เคลื่อนให้กลับอยู่ในท้องฟ้า

ให้อาเทศในดวงพระจันทร

บังเกิดอัศจรรย์ไปทั่วโลก

ที่เกิดอยู่วิมานฟ้า

เครื่องศาสตราพ้อหาไม่มี

พระมารดาท่านรักลูกอาธรรม์

พระมารดาทำรักลูกอาธรรม์

ให้หิวจิตตัวอุทวาคหวัน

จะตามเบียดกันให้ทุกชาติมา

ทำฤทธิ์อยู่ที่เวหา

ลอยตามพระจันทร... เกิดเจ้า

งามเอย

อยู่ในโอรฐ์ของพระราหู

เคยช่วยกูมามากเหลือหลาย

ช่วยจันทร์เจ้าเออ	ชี้เหอคายคาย
ทั้งหญิงทั้งชาย	เลี้ยงตั้งครั้นครึก
ราหูพื้นสะถึก	นึกในใจจิตคิดจงน
เอาไว้ก็ไม่ได้	มันรันในกายคือเพลิงลน
ค่อยคายออกเสียบัคดล	สะบัดผลูออกไปสู่แดนต้าว
สงสารพระจันทร์เจ้า	แสนสร้อยเส้าศรีโรยรา
สีแสงแจ้งเกือบหมด	แก่นขั้บรตมาถึงบรรพดา
	สอบชำระจากโนราช่วง มรีเสวด
	โนราลอย พรหมรัตน์ และโนราจุก รักราวี

(หนู = โนน ; เบียบ = เบียดเบียน ; สะบัด = สลัด)

4. บทนายไกรหรือชาละวัน

เรื่องนายไกรหรือชาละวัน ก็คือเรื่องไกรทองนั่นเอง ตอนที่โนรานำมาเล่นจับบทเป็นตอนนายไกรทองหรือไกรทองปราบชาละวัน ด้วยบทดังนี้

เรื่องราวจะกล่าวบทไป	กล่าวถึงโฉมเจ้าไกรน้ำใจหาญ
จะไปหาดาตรูผู้ชำนาญ	กราบกรานขอเรียนวิชามนต์
รักข้าเหอตาพระครู	ทำนมีใจเห็นดูแลบุตรตน
พ่อสอนให้เรียนวิชามนต์	ดำมุคล่องหนกำบังกาย
เรียกมนต์รักสะดมสมยา	หว่านลงในคางน้ำแห้งหาย
มนตร์ชมตัวทำฤทธิ์นิมิตกาย	ผูกปากสัตว์ร้ายในคาง
เสกยากินให้คงกระพัน	กวัดขันแข็งเขียวเป็นหนักหนา
พร้อมทั้งอาคมประสมยา	สัตว์ในคางทำอะไรไม่ได้
ประทานหอกเล่มใหญ่เท่าใบพาย	ชื่อว่าเพชรนารายณ์สรสังหาร
อีกทั้งมีดหมอไม่หลอ เหลือ	พระครูให้จงเชื่อทุกประการ

เรียนเสร็จสำเร็จวิชาชาณุ
 ได้ตั้งปรารถนาขอลาครู
 ไปหามิตรสหายทั้งหลายยัง
 เจ้าเกลอเอออวยลงรอยตาม
 ชะวันออกคตัญญุทุรชน
 ว่าแล้วเท่านั้นไม่ทันช้า
 พอมายังเรือนกาแล้งเหล่า
 ลูกเศรษฐีโลกามพราหมณ์เสนา
 ว่าให้มาชลาละวันให้บรรลัย
 บลุกโรงพิธีที่ริมชล
 โรงครูผ้าขาวบุลาต
 ไปนิมนต์ตาครูผู้ชานาญ
 นายไกรอาบน้ำชำระกาย
 วันเสาร์เช้าขึ้นให้ลั่นโหม่ง
 พร้อมด้วยบิดามารดา
 ตาครูจุดเทียนเวียนแวงหวี
 จำพวกโขนคนงาน
 มวยร่าง่าตั้งท่าขัน
 แยกบุโรหิตเห็นภริชรี
 ตั้งไม้รีตีไม้สอง
 ชาวต่างเมืองมาดูเป็นพิเศษ
 เสียงสนั่นครื้นครื้นเจ็ดคืนเจ็ดวัน
 ให้พวกเกลอหมู่เพื่อนไปจัดหา
 จัดหามาให้ครบสิบสอง
 เรือพระสหายจัดไว้เสร็จ

อยู่ไม่นานได้กวนสิบห้าวัน
 ท่านจึงอวยชัยโยให้สุขัง
 เล่าความตามหลังถ้วนทุกคน
 เราจะขามโยคจ่ายอกุศล
 จะฆ่าเสียให้จมน้ำบรรลัย
 เจ้าไกรทองนำหน้ามาเร็วไว
 รุ่งเช้าคิดการทำงานใหญ่
 สหายยาลูกชายเกลอเจ้าไกร
 บอกเคื่อนวันไปแจ้งอาการ
 ชมมนตรีหุงยาบลุกโรงศาล
 ชาวสะอาตแต่ล้วนผ้าเพดาน
 ให้มาคฤกษ์พานเมื่อเข้าโรง
 นุ่งผ้าจีบชายกระเบนโจง
 นายไกรทองเข้าโรงทำพิธี
 ญาติวงศ์วานั่งใกล้นายศรี
 วาดไว้เก้าที่ร้องเชิญขวัญ
 หัวล้านนหมยามาเล่นกัน
 สองเท้าประจันกันเข้าล่อง
 มือจับกระบี่ตีกระบอง
 คอยจ้องมองรับจับกัน
 แยกเทศชวามาหลายลั่น
 เขาเล่นงานทำขวัญเจ้าไกรทอง
เอากล้วยพังกาที่มีทอง
 นายไกรทองเอามาร้อยเข้าเป็นแพ
 สำเร็จราบเรียบคุดัดต่อ

ทั้งเรือทั้งพายจัดไว้แต่

เสร็จแล้วร้องเชิญหอกพิชัย

หอกของสหายทั้งเจ็ดคน

เล่มนี้ชื่อว่าศรีสังหาร

เล่มที่สองคอดตะบวยแทงแล้วช่วยไม่ทัน

เล่มที่สามใบตะกงแทงตรงไม่ผิด

เล่มที่สี่ปากฉะประสมยา

เล่มที่ห้าจิตตะด้ามไม้กักรง

เล่มที่หกบั้งวะโลหะร้าย

เล่มที่เจ็ดมหาชัยด้ามไม้ไผ่รวก

เอาศีลามาคนและอันขัดกันไม่เว้น

ลับด้วยมันช่างมันกว้างมันหนุ

เสร็จแล้วนายไกรทองมาลองผม

ลับเอ๋ยลับหอก

ลับเขี้ยวลับงา

ขอให้ประสิทธิ์

ขอเดชะพระเพ็ชรสะทนูกรรม

ขอเดชะศาสตราคม

มีมัวไบท้าวสถาน

พอลับเสร็จนายไกร

รักข้าเอ๋ยบัดนั้น

อยู่ในถ้ำทองอันส่องศรี

ท่านท้าวรำไพอัยกา

ท้าวท้าวรำไพผู้เป็นไป

ทั้งเรือทั้งแพเข้ามาณฑล

ให้เข้าในโรงพิธีบัดเดียวดล

เราจะให้นามชื่อต่างต่างกัน

ด้ามไม้ไพศาลบรรจุยันต์

ประจันต์ใส่ด้ามไม้พลับปลา

ใส่ด้ามไม้ชัยฤทธิ์อันคมกล้า

ใส่ด้ามไม้ฟ้าผ่าประจุนราย

แทงตรงไปต้องเอาที่ตาย

แทงศิลาได้ไม่คืนแหล่ง

แทงเข้าเหมือนแทงปลวกตายนับแสน

ลับเข้าลับเขี้ยวลอกคม

เหยียดแลนศูกคู่มันลั่นลม

แช่ยาผสมพระคาถา

มือซ้ายจับจอกจับจอกสุรา

มาลับพระเพ็ชรเพ็ชรหนุกรรณ

ยังเล่ามีฤทธิ์มีฤทธิ์แข็งขัน

ขอเชิญท่านมาช่วยมาช่วยสังหาร

บนพระพรหมพระพรหมเชี่ยวชาญ

ในได้น้ำได้น้ำคงคา

ค่อยเอาไปเอาไปแช่ยา

ชาละวันศักดิ์สิทธิ์กุมภีรา

แท่นแก้วมณีรจนา

ชุบเป็นคูลาถ้ำทองให้

ท้าวโคจรบิดุโรโจมาได้

ในถ้ำคูหาว่าไว้

พวกเข้เข้าไปในคูหา

นิมิตเป็นเมษุขย์สุดสะอาง

นั่งแอบแนบโคมประโคมน้อง

หลับสนิทคิดวิสัยในคืนนั้น

ฝันว่าถ้ำแก้วคูหา

บังเกิดเพลิงเรืองลุกขึ้นทั่วกาย

หลุดพรากสูญหายจากกายร่าง

บ้างเกาะเรียงรายปลายพุกษา

ตกใจตื่นเห็นตัวกายรั้วไหว

มีอคว่าที่เข้ามาบลุกเจ้า

นางเมียพอรู้ว่าฝัน

พรุ่งนี้ที่จะไปหาโบ

พรุ่งรุ่งรางสว่างฟ้า

นิมิตเป็นคนบนกันหญิงชาย

ขอหมากพุกษุณยา

เมื่อนั้นท้าวรำไพอัยกา

บัดดาเจ้ามาธุระไหร

มึงฝันอย่างไรบอกไปพลัน

ท้าวรำไพผู้รู้คดี

มึงเห็นร่างฝันเห็นกา

มึงกินดากับยายตายหมดแล้ว

ยังมีมณีสีสว่าง

ต้องแสงจินตางามกระจ่าง

เปรียบอย่างเหมือนท้าวเทวัญ

โคมเจ้าเกาทองดวงสวรรค์

บังเกิดอัสจรรย์ฝันเห็นกลาง

หักพังลงมาทับกายร่าง

เขี้ยวแก้วขวาซ้ายทั้งสองข้าง

กาแรงแก้วคว่างบินโผผัน

บ้างบินลงมาจิกกายัน

หลากแหลกแปลกใจในความฝัน

ปลุกกลางเล่าความอัศจรรย์

พูดกันว่าใครจะทำนาย

ให้ท้าวโคจรแกรู้ทำนาย

ออกจากจากคูหาประเดี๋ยวจ

ผู้คนไม่ได้ไม่ได้มาสงสัย

ฝูงคนเดินมาแล้วหันไป

ถือเนตรขึ้นมาเห็นชาละวัน

ชาละวันบอกไปว่าหลานฝัน

ชาละวันบอกเล่าตามที่กล่าวมา

ฝันว่าอัสคีใหม่คูหา

ฝันเห็นกาเล่าไว้รู้คือเกาแก้ว

หนนี้ไม่แลแล้วมรณา

ถึงตอนนี้เล่าเรื่องในอดีตชาติแทรกว่า ชาติก่อนมีตายผัวเมียอาศัยอยู่ริมน้ำ วันหนึ่งไปซุ่มกึ่งซุ่มปลาติดเอาลูกจระเข้ จึงนำมาเลี้ยงไว้ในอ่าง โตขึ้นขุดคูให้อยู่ เมื่อโตขึ้นอีกก็เอาไปปล่อยที่ท่าน้ำ นำอาหารไปให้กินทุกวัน วันหนึ่งยายเอาอาหารไปให้จ่าจระเข้โมโห จึงจับยายกินเสีย ครั้นตาตามยายไป มันก็จับตากินเสียอีก ต่อมาวิญญาณของตาไปเกิดเป็นไกรทอง ยายเกิดเป็นตะเภาแก้ว จึงเกิดการจองเวรกันขึ้น

ฝ่ายศักดิ์สิทธิ์ฤทธาชาละวัน	ค่อยตอบไปปล้นกันอัยาย
อย่าให้ตัวจับบลัยบอง	จงแวงนายไกรทองให้มรรณา
ท่านท้าวรำไพตอบไปว่า	สัจจาถืออยู่แข่งเขาไม่ได้
ชาละวันตอบกลับไปทันใด	ถ้าไม่แข่งไทรไม่ซ่อนหลานไว้
เวรกรรมเวรมาจนถึงตาย	ช่วยไม่ได้สู้กับหลานสาบานกัน
ชาละวันผันไกรธอัยกา	ค่อยหันหันผันมาคูหาปล้น
เดี่ยวหนึ่งมาถึงคูหาแก้ว	คิดรำพึงแล้วใจป่วนปั่น
นั่งแนบแอบนางพลงโสภัสสัย	ตะเข้ นางทั้งนั้นอัศจรรย์ใจ
พิศเหตุสังเกตุนักหนา	เจ้าวิมมาลาคีย์ถามไถ่
พ่อเจ้าเล่ามาให้เข้าใจ	อัยกาว่าอย่างไรบอกเมียเถิดพี่หนา
ชาละวันศักดิ์สิทธิ์เรื่องฤทธา	บอกตามสัจจาทั้งสองนาง
พี่ไปหาท่านปู่ท่านายให้	ว่าพระเคราะห์พี่ร้ายนะ เออมาง
บอกตามความหลังทั้งสองนาง	ผัวต้องพรากจากร่างกัลยา
น้องเหอเจ้าจงอยู่รักษากัน	ตะเข้ นางทั้งนั้นช่วยรักษา
อีกทั้งแทนแก้วมฉีฟ้า	เจ้าอยู่เถิดหนาพี่ลาไป
ข้างฝ่ายนางเมียได้ฟังคำ	ฟังพระยาชาละวันแล้วรำไรกลิ้ง
เกลือกเสือกายให้อาลัย	เจ้าเภาทองทราวม้วยนั่งโสกา
โอ้เจ้าพระคุณของเมียเหย	กรรมพี่ไทร เหลยมานักหนา
เทวาอารักษ์ช่วยรักษา	ขอเชิญพ่อมาป้องกันไว้
ไปหาเทวาถ้าช่วยได้	อย่าให้ชีวิตพี่บรลลัย

ชาละวันฟังนางพลาจโถมลอบ

เจ้าว่าพี่ชอบพี่ชอบใจ

 เทวดารักษาคุหาแก้ว

 เทวดารักษาคุหาสวรรค์

มาถึงกุ่มก็ทำที่แสดง

 เล่าความตามคติที่มีมา

 ตั้งการอยู่แล้วที่ริมท่า

 ท่านคงริตริตตรง

 เทวดาบอกว่าชาละวัน

 เวรกรรมเวรามาถึงตาย

 คิดร่ำขามกลัวตัวบรรลัย

 ตัวกูเป็นลูกท้าวโคจร

 วันนี้ก็กายเทวา

 ถึงตายเขายังนับว่าลูกพ่อ

 กลายเป็นกุ่มก็โล้โตรีใหญ่

 ตัวโตใหญ่ยาวแก้วาเศษ

 เกร็ดเขี้ยวเคี้ยวกรามพลาจโถมดา

 ตกแดงดั่งแสงพระสุริยา

 พวกคนแลเห็นก็พองขน

 ถึงโรงพิธีกุ่มก็โล้โทร

 ร้องเรียกคาค่าว่านายไกร

 ว่าแล้วโจมไปในสาคร

 รีบกลับมายังถ้าพระคุหา

 บิดามารดาของเจ้าไกร

 ห้ามปรามบุญปลุกลูกชาย

 นายไกรยกมือขึ้นเหนือผม

 จุมพลาจเซยชิตพิสัย

 ว่าแล้วผันไปเรียกหาเทวาพแลน

 แจ้วแจ้วเหมือนเสียงชาละวัน

 ได้ยินเสียงชาละวันหันลงมา

 แจ้งข้อเนื้อความแก่เทวดา

 ว่าเวรเวรามาตามจอง

 ตัวมันเชื่อว่านายไกรทอง

 เทวาช่วยป้องกันอัตราย

 เราสัจย์นั้นช่วยไม่ได้

 เราช่วยไม่ได้อย่าน้อยใจ

 มานะแก้ใจอยู่ไปมา

 แต่ก่อนเขาถือทุกทิสา

 ถึงจะม้วยมาณาไม่กลัวโคจร

 กูไม่ย่อท้อต่อนายไกร

 ผาดโผนโจนไปในคงคา

 สำแดงเดชเคโชปากโอ้อ้า

 เอาหางพาดคงคาเหมือนท่าผน

 ยักคิ้วหลิวตาถลายล

 เสียงคำรามรนสะเทือนไหว

 เหมือนกระโดดขึ้นจากคงคาลัย

 เข้าอยู่ท่าไม้ไม่ลงมา

 ส่วนน้ำมันร้อนเสียนักหนา

 พวกชนาแลเห็นร้องวุ่นวาย

 ตระหนกตาใจเพียงขวัญหาย

 เจ้าอย่างได้ลงในคงคา

 ท่านอย่าปรามกัทั้งสองรา

เจ้าพระครูบุญเลิศเกิดเทศา
 เสือเมืองทรงเมืองเรื่องฤทธา
 ขอให้ลูกแกวคลาดแคล้วภัย
 แลตัวเหวอเมื่อนั้น
 โห้วเสร็จทั้งเจ็ดท้าว
 อ่างไปทุกห้องช่องชั้นฟ้า
 เสร็จแล้วขบตัวด้วยอาคม
 ค่อยโอมอ่านธรรณีสาร
 น้าวศีโร เมฆมาบ้องกันภัย
 ชุบเครื่องสารพัดที่รัดกาย
 แต่งเสร็จเร็วพลันมีทันช้า
 เอาเทียนชัยปักไว้ที่ฝ่ายหัว
 ผูกคนพริ้งพริ้วมาดูแล
 เจ้าเกลอตีกลองร้องเพลงเรือ
 ค่อยเอากระทงล่องลงไป
 ถึงปากตูลูกหาถ้ำทองพลัน
 ยกหอพิชัยขึ้นไม้ช้า
 ตั้งมิ่งเขาลือว่าคงกล้า
 นับว่าลูกพ่อมาต่อยุคล
ล้าเล็กถึงย่ำถึงโบ
 อิกนางตะเข้ผู้มารดา
 ตายายทามังไปเลี้ยงไว้
 ตัวกูเจ้ายายนายไกรทอง
 เมื่อเอยเมื่อนั้น
 ได้ยินนายไกรทองเชิญพลัน
 มั่นล้าเล็กคลดรดาบู่ยายาย

ศัตรูมีทาลูกไม่ได้
 อินทร์พรหมยมนาขอพรชัย
 คินมาเมื่อไรจะบูชา
 โจมเจ้าไกรทองผู้วงศา
 ทั้งท้าวเทวบกเกล้าผม
 ขอครุท้าวเทวบกเกล้าผม
 จับต้นประณมมหาชัย
 สำหรับการที่จะปราบอายจิงไทร
 ครบไปสารพัดทั้งสี่ศตรา
 คดเหวียนสายพายทั้งกรุงกล้า
 แล้วรีบไคลคลาไปหาแพ
 ดอกไม้รายทั่วมากเหลือแหล่
 อวยอ่อนพรแช่ให้เจ้าไกร
 นายไกรนั่งเชิญเชื้อให้แพไคล
 ลอยขึ้นเหนือน้ำคงคา
 กลับหันหันเห็นประจักษ์ตา
 เร่งมุขขึ้นมาอายนาคพุด
 เร่งมุขขึ้นมาอายยังหยุด
 เหวยเหวยอายนาคพุดมุขขึ้นมา
 ท้าวโคจรปิดศร เป็นพ่อมิ่งแหละหนา
 นามกรชื่อว่า เลี่ยมลายทอง
 บัดชบชบตายอายจองทอง
 จิตหมายบองล้างชีวาชาละวัน
 ชาละวันไล่หวดอย่างกวัดจัน
 ในกายยันรุ่มร้อนเหมือนเพลิงไหม้
 คนอยู่ไม่ได้ร้องสั่งนาง

โอ้ววิมลมาลาผู้ร่วมห้อง
 พี่บอกความหลังทั้งสองนาง
 นื่องเหอจงอยู่รักากัน
 อีกทั้งแท่นแก้วมณีฟ้า

ฝ่ายข้างนางเมียดังคำ
 กลิ้งเกลือกเสือกกายให้อาลัย

โอ้อเจ้าพระคุณของเมียเหย
 พี่ปล้ำไปพาเมียมา

จะทำอย่างไรโง่เง่า
 รักกันไม่ทันรอดทั่ว

เจ้าวิมลมาลาโศกาลัย
 สองกรซ้อนชกตืออกผลุง
 ชਾਲะวันฟังนางเท่านั้นแล้ว

รูปมนุษย์กลับหายไปที่
 นิमितตัวโตปากโห่ร้อง
 สามครั้งดังเทียนพสุธา
 ถึงห้องสาครมิหย่อนหยุด
 มาถึงหน้าแผ่นดินทร้งัน

ร้องเรียกคาค่าว่านายไกร
 มาร้องเรียกกู่อยู่คาคา

ฝ่ายข้างนายไกรได้ฟังว่า
 ยกหอกพิชัยเหยียดยัน
 หน้ามิ่งเช่นนี้เหมือนผีเบรต
 มิ่งหาญกุกลักลักความรู้

โถมเจ้าเภททองเอวบาง
 ผั่งต้องพรากจากร่างกัลยา
 ตะเข้ นางทั้งนั้นช่วยรักษา

เจ้าอยู่เดิคนหาขอลาไป
 ฟังพระยาชालะวันแล้วรำไร
 เภททองทราวม้วยนั่งโศกา

กรรมพี่ไทร เหลยมมากเกินหา
 นิจจามาหนีไปแต่ตัว

ตัวดิ้นนี้ไม่จากหัว
 รักแล้วจากหัวตัวยังหนุ่ม

เจ้าเภททองทราวม้วยใจพรั้มพลุ่ง
 จิตนางพรั้มพลุ่งไปที่

ชालะวันคลาดแคล้วแปลงกาย
 กลายเป็นกุมภีลมิได้ช้า

เสียงพิลึกกึกก้องห้องกุหา
 ผาดโผนโชนมาอย่างเร็วพลัน
 ค่อยหยุดหางพาดอย่างกวัดจัน
 เอาหางยื่นยันตรันคงคา

มีมาแต่ไหนอ้ายใจกล้า
 เร็วหนาลงมาต่อสู้อัน

โถมอ่านคาถาผูกปากปลัน
 เหวยเหวยชालะวันอกตัญญู

ชีนมาทำฤทธิ์เดชมาต่อสู้อัน

ย้ายหน้าหนูกูจะแทงด้วยหอกชัย
 ลอบชำระจากโนราแปลกชนะบาล
 และโนราน้อย คงเกลี้ยง

(ยัง = มี ; ลงรอยตาม = เห็นด้วย ; กล้วยพังตา = กล้วยตานี ; แค = ไกล ; โป = ปู่ ; ไหร = อะไรไตรง = ทำไม ; ไหรเหลย = กระจายเลย ; แลตัวเหวอ = ดูเถอะ ; จังไร = จัญไร ; คง = คงกระพัน ; ลาเล็ก = รื้อพัน ; ขคฺคฺยฺ รื่องราวต่าง ๆ ; บบ = กัด ; ปล้า = อุตสาหกรรม, พยายาม)

เมื่อร้องกลอนจนจบถึงตอนนี้ คนตรีเพลงเซ็ค แล้วร่ำทำแทงเข้ (กรณีโนราโรงครู)

5. บทขุนแผน

บทนี้ตัดเอาตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง เข้าห้องนางแก้วกิริยา ภาเล่นจับบทด้วยบทมีดังนี้

กล่าวถึงขุนแผนแสนสะท้าน	เป็นทหารตัวเอกเสกคาอา
ลงยันต์ปักสะมิดมั่งตั้งตัวนะ	นั่ง เลกรูปพระฤควิมสำหรับตัว
แบ็งน้ำมันใส่ขันสนมน้อย	ลูกกรุดส้มม้อย เสกสระใส่หัว
เอาสายคาดสารพัดมารัดตัว	ทำด้วยตะกั่วอยู่ยงคงกระพัน
สังวาลทองสอดสายสร้อยสังวาล	ได้ประทานเมื่อไปตีเชียงทองนั้น
มากินว่านยาทาน้ำมัน	อยู่หอกลาบคงกระพันกั้ทั้งเป็น
แหวนพิรอดสอดใส่นิ้วชี้ขวา	โทกเซ็คหน้าผ้าเจียดเข้าสองผืน
แต่งตัวเสริจสรพขยับยีน	จับลายฟ้าพื้นยีนอำมานตร์
แล้วเรียกพรายกุมารอันหาญกล้า	ให้ชักชวนกันมาโกลาหล
มองขึ้นดูฟ้าหาฤกษ์บน	หลีกให้พ้นผีกลางและผีพราย
เดินตรงลงโรงอ้ายสีหมอก	ถอดหลวออกแล้วเอาขี้เทียนใส่
ประดับด้วยเงินงามอร่ามไป	ทั้งใบโพพู่ห้อยพรพรรณราย
สายสะโล้แล้วลั่นลายกนก	เชือกรัดคอดเมื่อขิ้นเป็นสองสาย
ใส่พานหน้าพานหลังตั้งพานท้าย	ลองข้างขวาซ้ายลายพื้นแดง
แล้ววิ่งโลดโผดเผ่นขึ้นบนหลัง	เชือกกรังสายคัดชักไว้แข็ง
อ้ายสีหมอกกล้าพองคะนองแรง	ออกจากแขวงบุรีลั่นผีพราย

กุมมารทองนำหน้าเข้าป่าระหง
 ทางลือทางเกวียนเตียนสบาย
 ช่อดอกไม้น่าชมเป็นพุ่มฉัตร
 หอกแต่ดอกสุกรมดอกยมโดย
 พี่แค้นใจนึกไม่รักตัว
 เหมือนดอกไม้โรยกลิ้งลั่นละออง
 ขุนแผนรีบเดินตามเนินผา
 ตะวันสายซ้ายเย็นเห็นนกยูง
 ช่อดอกไม้น่าชมเป็นพุ่มไฉน
 ไฟฟ้าผ่าห่อหัวตอเตียน
 ภูเขาคาหน้าแพรกฟุ้งแตกหน่อ
 ไก่ฟ้าเหวี่ยงเหี้ยวเขี่ยคู่
 ลิดถึงวันทองน้องรัก
 รีบเร่งข้ามม้าจนดาลาย
 ข้ามห้วยข้ามพานदानท่าเหรีเรียง
 ไม่ยั้งหยุดครุดตะบึงถึงทุ่งนา
 เดียวหนึ่งมาถึงบ้านอ้ายขุนช้าง
 รั้วดินเรือนใหม่ใส่ตะโครง
 พวกสาวสาวคะนองร้องหวีดว้าย
 พวกชาววังนั่งยามตามใต้ไฟ
 อ้ายขุนช้างคางเคราคนเจ้ากรรม
 ขวนวันทองห้องเสียวที่เดียว
ลัทเนเสสรวลกันไฉนมุ่ง
 เจ้าวันทองแสนรักทำผลึกพลิก

ลัดลงข้ามทุ่งจิตมุ่งหมาย
 เหมือนดังแกลิ่งเอาทรายมาปรายโบรย
 พระกรรมพัดดอกกล้าควนหอมหวานโหย
 ดอกร้องโรยเหมือนกลิ้งเจ้าวันทอง
 เอาขุนช้างทำฟ้าให้มั่งหมอง
 เพราะกรรมของน้องรักมาชักจูง
 ค่อยข้ามม้ารีบเดินตามเนินสูง
 ผูกยูงพ่อนางอยู่กลางเตียม
 แลสลุ่มพุ่มไพรเหมือนใบเขียน
 ตะโล่งตะเสียนเตียนตะลุย
 กำกอร่อยรายหวายตายกุก
 ดินรูกจุกจุกกระจายราย
 แค้นกดาลเดือดไม่เหือดหาย
 พอหวนสายข้ามคลองคะนองมา
 ไม่แวะเหวี่ยงรีบลัดคัมมาริมผา
 พระสุริเยเวลาได้สักท่าโมง
 เรือนเหมือนขุนนางช่างโองโอง
 มีทั้งโรงโชนเรือนเข้าไท
 ละเมอมายหึงสาวขาวสดไส
 บ้างบันฝ้ายด้ายไหมนอกเกรีย
 พอมืดค่าอาลัยใจเสียวเสียว
 พุดลคคกเกี่ยวหัวเราะรัก
 สัพยงุ่นนี้พุดตัก
 สัพยอกหยอกหยิกกันไปมา

จะกล่าวถึงขุนแผนแสนสะท้าน
 หยิบขี้ดินสามก้อนชดช้อนหลังลา
 เรียกพรายกุมารให้เข้าบ้านก่อน
 มิได้ยินสักเกรียบเสียงเพียบพร้อม
 คิดจะตื่นพื้นกายนั้นไม่มี
 ประตูเรือนตูบ้านหลุครานคลอน
 ขุนแผนลงมาจับฟ้าพื้น
 ผูกอ้ายสี่หอกไว้ริมทาง
 แสนสabay เสียจ้วบ้านขุนช้าง
 ชมดอกไม้ในกระถางน้ำค้างพรม
 ถึงรั้ววังยังหยุดขยับหยุดขยับยืน
 กระถางเคลือบเหลือแลดูละคะ
 ดอกพุดซ้อนหงอนไก่อการะ เกิด
 บ้างออกดอกออกกลุอร่ามงาม
 ที่โคนต้นยังมีหัวตัวแอบ
 กาฝากน้อยห้อยในลงในโพรง
 พันแปรแลเห็นต้นไม้คด
 คิดไปถึงน้องวันทองปล้น
 ชั้นที่สองข้ามพลันถึงชั้นสาม
 ชมมัจฉาเพียนทองล่องมาไป
 เอมมือกรีดตีดน้ำเสียงดังกริก
 ตัวเหลืองแดงแสงลีม่านา
 แลดูหลังตั้งเตี้ยเหมือนเบียดุ้ม
 ชมหนักมักเพลินเดินตามทาง
 ว่าพลางหยุดยืนใจระวัง
 เห็นเจ้าแก้วกิริยานิทร่าลับ

ยอดทหารตัวเอกเสกคาถา
 ผู้หมุหมาหลับเหมือนหินทับ
 กดละคมชวานครให้สนิทหลับ
 กอดวันทองนอนหลับบนเตียง
 อำนาจหมุหมามิเท่าหอน
 หลุครระล่อนกร่องโกร่งเหมือนโรงช้าง
 พอเที่ยงคืนเดือนแจ่มแสงกระจ่าง
 แล้วย่างขึ้นนอกชานสำราญรมย์
 ดูสะอาดรื่นรวยแสนสวยสม
 หอมระงมกลมเกลี้ยงเมื่อเที่ยงคืน
 แสนระรื่นชมดอกไม้ใจระวัง
 สวยสง่าเกลี้ยงกริบเหมือนหยิบตั้ง
 มะนาวเทศไทรย้อยช้อยมะขาม
 เดินตามเลี้ยวสุดถึงคดโค้ง
 เห็นเฟื้องแปดบัวมุศสุดโอโถง
 ลำต้นดกถึงถึงเกี่ยวเกะกะกัน
 ทฤษฎเหมือนอย่างขุนช้างมัน
 พรางกัศพันเดินถึงจึงเข้าไป
 ดูสวยงามไฟแจ่มส่องแสงไส
 ดูสดใสในจอกลอกกลับตา
 บลากระดิกว้ายเลี้ยวเข้ามาหา
 ดูงามหาหวงหุ่มเป็นบุ่มกลาง
 ดูหลุ่มบุ่มคึกหูคู้ท้าง
 ถึงห้องใหญ่ไฟสว่างมีน่านับ
 คอยตะหมังเข้าห้องเพียวมองดู
 ค่อยขยับมองเขม้นอยู่เป็นครู่

ชมแต่นางทาสาน่าเอ็นดู	มิได้รู้เลยว่าพี่น้องกัน
ว่าพลางทางเซยดูหน้าน้อง	ละม้ายเจ้าวันทองซึ่งคมสัน
ชะรอยว่านางนี้พี่น้องกัน	คู่มือพรรณผุดตามมิมืดเพี้ยน
เกสาขำคำดกมิมืดเพี้ยน	รับจุกเจียนเรียบรดก้าตคคี
ว่าพลางทางเซยดวงพระพักตร์	ครั้นจูนักกล้วแก้มน้องจะหมองครี
จะต้องปลุกขึ้นตามบัคเตียนนี้	ร้ายทีจะ ได้ชมภริมย์กัน
	โนราช่าง มณีเสวต

(ลमित = สาริต; ลูกกรุด = มะกรุด; หลวน = ไม่คร่าวสำหรับปิดคอกสัตว์; ช่าย = เวลาบ่าย; โองโอง = โอโอง; สัพพาน = หยอกล้อ; นู่นี้ = คอยกันเบา ๆ; จ้าน = มาก; สะตะ = ตึก = กระตึก; ตะหมั่ง = ยั้ง)

6. บทพระรถ

บทพระรถนี้ตัดตอนจากเรื่องพระรถเสน หรือพระรถเมรี ตอนนางสนทร ทราบความการกลับมาของพระรถเสนทำให้แค้นใจมากที่แกล้งใช้ให้พระรถเสนไปตายแต่ไม่สำเร็จ จึงคิดจะกินคนให้สิ้นทั้งเมือง ไม่เว้นแม้แต่พระรถยอสิทธิ์ซึ่งเป็นภักดา คิดแล้วจึงแกล้งทำเป็นไข้ครวญคราง พระรถยอสิทธิ์ได้ยินเสียงก็เข้าไปบิณฑบาต และกริ้วมากที่ใช้พระรถเสนให้ไปเอายาที่เมืองนางเมรี กลับมาหลายวันแล้วแต่ไม่ขึ้นเฝ้า จึงรับสั่งให้อำมาตย์ไปจับตัวมา พระรถเสนจึงทูลความจริงให้พระรถยอสิทธิ์ทรงทราบ ตัวบทว่าดังนี้

รักข้าเอยเมื่อนั้น	กล่าวถึงนางมารเรื่องฤทธา
นางคิดแค้นแน่นใจในวิญญาณ์	ยักษาคิดแค้นแน่นใจ
ได้ยินข่าวลือระบือฉ่า	อ้ายพระรถเมรีกลับมาทำศาลาชัย
กูแกล้งให้ตายกูใช้ให้มันไป	เหตุไฉนมันได้รอดกลับคืนมา
กูใช้ให้ไปถึงบุรี	กูแค้นใจอีเมรีผู้ลุกยา
มันไม่คิดแก่กูผู้มารดา	แต่ความผิดหลังหน้าไสรุจะไม่ลิล
ถึงกูจะทำแต่ความดี	ทีนี้ไม่ทันซึ่งลวามลิล

อย่าเลยกูจะหักเอาด้วยฤทธิ์
 กูกินเสียไม่ว่างแต่สังคน
 ให้คนลือฝีมือว่ากูนี้เป็นยักษ์ร้าย
 กิดพลางทางย่างเข้าห้อง
 ทำอะไรอย่างไรนี่อกอา
 อย่าเลยกูจะทำว่าเจ็บไข้
 ว่าพลางนางทรงโสภณาลัย

 ออ... พังเอยพังถ้อย
 ลุกจากที่นั่งเธอถึงลงมา
 นี้ว่าเจ้าเจ็บตรงไหนละเหวอน้อง
 หรือว่าให้เหน็ดเสียข้างในร่าง
 ที่ถามเจ้าร้องซังเจ้าบอกว่ายังซัง
 มดหมอที่หาสิ้นทั้งเวียงชัย

 อย พ่อเจ้าเหยนี่เมีย
 ไม่ได้กินวันนี้เมียจะตาย
หทัยใจบุญลูกลูกชาย
 ยิ่งคอยยิ่งหายไม่เห็นหน้า
 มาถึงศาลาสิบห้าวันเบียงงแท้
 พระรดยอลิทธิเหอคอย่างเฉยนั่ง
 เอ พังเอยพังถ้อย
 ที่ใครชใจก็โกลกลา
 มาทาบขาพทางหางอยู่บร้างเบรียง
 จับไม้หวายปล้นเร็วทันที
 มีโองการตรัสสั่งให้หมื่นไวย
 ไปจับอ้ายยอลิทธิที่ศาลา
 ทูตติดต่อยให้มันยับย้อยไป

กินพระรดยอลิทธิเสียให้ถึงตาย
 ถึงไหนไหนก็ไม่พ้นจะจับหาย
 กูกินเสียไม่ว่างทั้งพารา
 ล้มนอนถอนใจข้างในวิญญณ์
 ให้พระเข้ามาในมรางค์จันทร์
 แต่ต้องครนางให้ไต่ยิบไปถึงขัวญ
 พระรดยอลิทธิคิดละห้อยไปถึงสุนทรา
 เข้าในห้องไสยาแล้วลอบถาม
 ที่เข้าประคองเกล้าลมนางโถมงาม
 เจ้าอย่าครางนกลายน้องที่ข้องใจ
 เจ้ามาพรางหัวไว้มันจะได้ไทร
 รักษาเจ้าเท่าใดยังไม่ไทรคลาย
 ไม่ได้กินลูกมะนาวแล้วเมียไม่หาย
 แล้วต้องวอควายแล้วเมียไม่หาย
 ช้านักจักไว้ไว้ให้อาตัญญู
 ออรู้ข่าวมาถึงหลายวัน
 มันเขียนแชนองไว้ไว้ให้อาตัญญู
 ถึงเวลาปานนั้นตอนจะมรณา
 พระรดยอลิทธิคิดละห้อยด้วยเจ้าสุนทรา
 หุนหันผันมาด้วยอัคติ
 หางเพียงกูจะตัดเอาเกที่
 ผุดพรากจากที่ว่างมา
 ขุนแก้วขุนไกรสูอย่าได้ช้า
 ลูกคอกลากคร่าอย่าปราศรัย
 ทำให้เลือดมันไหลแทบมามา

บัดเอยบัดนั้น
 โจงเบนเข้าพลันแล้วผันผาย
 เตนพลาจคิดพลาจเจ้าเสนา
 ออเดินมาถึงห้อง
 แลไปเห็นโคมภูวไนย
 สีนายนมนอบหมอนฝ้า
 โองการตรัสใช้ให้มาหา
 นางทรงประชวณานข้า
 หมากม่วงคมหาวอยู่ต่างเมือง
 รู้ข่าวว่าพ่อนี้หรือหน่อกษัตริย์
 มเหสีพระองค์ทรงโสภา
 อ้ายพระรถลูกแก้วกลับแล้วหรือกระไร
 ได้ฟังเมียรักพระจักรี
 ร่มโศกปกเกล้า
 เขาสั่งให้ผูกคอห่อเข้าไป
 บัดเอยบัดนั้น
 สุดห้องน้องเพื่อนเลื่อนออกไป
 ใต้ที่เสนาเข้ามาทูลองค์
 นำสงสารเจ้าโศกปกเกล้าเกศ
 บิดาเจ้าเป็นมารพระกาลใหญ่
 เพราะชาติก่อนเราเคยเล่นลูกนก
 อนำสงสารพระผ่านฟ้า
 นางจึงวิจนาจล่ำปราศรัย
 คุณท่านตรัสสั่งมาทั้งนี้
 จะขอฝากลูกน้อยกลอยสวาท
 เพศผาคัดทั้งสี่กราบทูลมา
 อำมาตย์รับสั่งใส่เกศา
 พร้อมทั้งส่นายวังวางมา
 เขาคิดฆ่าพระราชเสีให้บรรลัย
 ไม่เข้ามาถึงสาเฮย์
 ตัวส่นห้วนไหวพองเกศา
 ทูลเล่าเนื้อความตามเรื่องมา
 รู้ข่าวเจ้าฟ้ากลับมาเมือง
 ทรงอกรรมนำอยากส่มส้าพร้อมทั้งมะนาวเหือง
 ใช้ให้ท่อนุญเรื่องไปเอามา
 ได้ไปฝ่ายสมบัติเมืองยักขา
 ร้องความถามมาถึงพระจักรี
 แต่มันไม่ขึ้นฝ้าสมบัติเมืองยักขา
 เสาวนีย์มาเชิญต่อเข้าไป
 ฝนไม้ใครจะเล่าน้ำตาไหล
 คิดไหวเร่งคัดอย่างเนิ่นช้า
 นางเการตีผู้มารดา
 ออกมานั่งศาลาหน้าอุโมงค์
 พระรถน้อยโถมยง เธอจะบรรลัย
 เจ้างามวิเศษของแม่จะเหลียวแลหาใคร
 จะมล้างภูวไนยเสียให้มรณา
 จะจากอกแม่แล้วแก้วแม่อา
 จะจากอกแม่อาไปแต่วันนี้
 พี่ขุนแก้วขุนไกรที่ทั้งสี่
 คุณพี่ทั้งสี่ได้เมตตา
 ชีวาวาตม้อย่าให้ม้วยไปด้วยอาญา
 ม่อมฉานนี้หนาเจ้าอย่าข้องใจ

จะ เอาบุญเจ้าพระคุณปกเกล้า
ขอ เป็นข้าบาททุกชาติไป
บัดเอยบัดนั้น

เห็นมารดาอาลัยพิไรร้อง
คุณพระแม่ของลูกอย่า โศกเศร้า
คุณท่านตรัสสั่งมาวันนี้
ถ้าท่านรักลูกผูกพัน
ถ้าทำรักเมียลูกนี้จะเสียใจ
บัดเอยบัดนั้น

แลเห็นลูกเข้ามา
เจ้าไปเถิดพ่อไปให้มิชัชนะ
แต่งงานสรรพพรของแม่แล้ว
แล้วโศกแผ่นดินหลังอัสตร
ทำแก้วแหดร้องก้องเวหา
ชาวเมืองพารา มาตกใจ
บ้างก็ออกมาแลนอกพระเวียงไชย

เสนาท่านพาวุณย์
รีงรีงไรไรข้างในเวหา

พระเหาะองค์ลงหน้าประตูไชย
น้องขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าจักรี
นั้นแหละ เหวอน้องรักอย่าพักฝั่ง
ยักยักมันไม่ไช่พี่น้อง

ไว้หน้างานพี่เถิดน้องอา
สิ่งแล้วม้าแก้วเหาะผ้ามับ
ค่อยเสด็จขึ้นมาหน้า เกนชัย

หวังชีวิตของข้าจะมีวยบรรลีย์
ถวายตัวข้าไทเท่าชีวิตมรณ
พระรตน้อยว่องไวดังไกรสร
เข้าประคองคองบาทพระชนนี
ลูกลาขึ้นไปเฝ้าองค์พระเจ้าจักรี
ขออย่ามีทานอย่าว่าประการใด
พ่อไม่มล้างชีวิตเสียให้บรรลีย์
ทำกระไรโกรธเข็ดฉมึนเป็นเวร
นางเภารตีผู้มารดา

สืบสองแม่บ่าชานกันร้องไห้
ขึ้นไปเฝ้าบาทาพาละอง
จับพระขรรค์แก้วแล้วก็เยื้องย่อง
ฤทธิรอนปร้าง เบี่ยงส่งเสียงไป
แผ่นดินแผ่นดินฟ้าสะเทือนไหว
เป็นกระไรวันนี้เพื่อนเราอา
เห็นพระรตโยไกรเข้เข้ามา
พาเจ้าเข้าไปในพารา
ไม่เข้ามาถึงพระบุรี

พระภูวนัยลงจากหลังพาชี
พ่อยุ่ที่นี้อย่าไปไหน
น้องระวังองค์ให้ดีเถิดน้องลา
พระทองจงทิวมาอย่านิ่งชา
ถึงโกรธคั้นแน่นอมาอย่าได้กลัวมัน
พระรตแจ่มจันทร์ผันเข้าวังมัทนาน
ภูวนัยขึ้นไปเฝ้าพระภูบาล

มาถึงห้องพระโรงคัมภีร์ทันนาน
 เจ้าคือคุณบุญเลิศงามเจิดฉาย
 อลบัตเอยบัตนั้น
 ทอดเนตรแลเห็นกุมรา
 จึงมีบัญชาว่าไป
 แต่มิ่งไม่ขึ้นมาเผ้าผ่าธุลี
 ฎิให้ใช้คนไปเอาตัวไตรมิ่งไม่กล้าความคิด
 ฎิใช้ไปมิ่งไม่ระไวระวัง
 จะได้หรือไม่ได้ไสมิ่งไม่ขึ้นมาบอก
 บัตเอยบัตนั้น
 ได้ทรงฟังทรงฤทธิ์พระบิดา
 บิดาแกล้งใช้ให้บรรลัย
 ให้ไปหาหมากม่วงโมหาวา
 สงสารให้ไปเมืองยักขา
 แล้วไม่หนาพ้อมดำให้เสนาฟัง
 ถึงจะฆ่าฟันให้บรรลัย
 นึกน่าสงสารพระมารดา
 ถ้าได้ฟังชาวคูกุหนุกกันสักที
 นึกขึ้นมาส่งเวช
 กรมการหมอบเผ้าอยู่เรียงราย
 บุตรหน่อนรายณ์มาแล้วหนา
 พระรณยสิทธิ์เรื่องฤทธา
 โกรธาโกรนักรคือยัคคี
 เหตุกระไรกัใช้อ้ายลูกกาลี
 มั่งทำการเช่นนั้นกุน่าเกลียดชัง
 ในจิตมิ่งไม่คิดแล้วกระโหิง
 พระบรรทมั้นจะเป็นเอาเทศา
 ลูกอี่หญิงกล้มกลอกแล้วอหังการ
 พระรณน้อยโถมเจ็ดผู้เลิศฟ้า
 มีพระราชโองการกราบทูลไป
 ส่งสารให้ไปเมืองยักขา
 พร้อมทั้งมะนาวที่รู้เจรจา
 เหมือนแกล้งคร่ำชีวิตให้ตัดขัย
 พระรณน้อยร้อยชั่งนึ่งแต่รำไร
 ลูกขอลาพ้อไปสู่เมืองคี
 แม่เป็นหญิงชั่วช้าแสนจะอัปรีช
 ออกพระชนนีเวรกรรมที่ไม่ได้ทำมา
 แสนสมเพชชนนีที่เขาแคว็กดา
 โนราวิน บุญแก้ว

(ไสละ = ทำไมละ; ลิงลิง = เร่งรีบ; เหน็ด = บวดเมื่อย; ซ่องใจ = เป็นหว่ง;
 ยั่งช้า = คากการทุเลาลง; พราง = อำพราง; หยัดใจ = ไขว่วางใจ; ส่า = รู้สึก;
 แ่น่ง = นิ่ง; ไหร = ทำไมหนุก = สนุก; แคว็ก = ควัก)

7. บทนางโนรา

จับบทตอนนางกินรีทั้ง เจ็ดขโมยปีกหางหนีมารดาไปเล่นน้ำที่สระอินดาต ถูก
นายพรานคล้องด้วยนาคบาท

บทนี้สนุกตอนโสร่งลีลาการตีบทซึ่งมีถ้อยคำตีบทมากมาย ดับทว่าดังนี้
 ยกเจ้าข้าเหอนางมโหรีรา อยู่ในแท่นไสยานอนไม่หลับไหล
 สาวน้อยร้อนรุ่มกลุ่มใจ จะเห็นหน้าพากาไมจะโคลคลา
 แต่ปีกหางมันหาไม่ พระมารดาซ่อนไว้ได้เชิงผรา
 เจ็ดคนทั้งใจรีบโคลคลา เข้าห้องคูหามารดาไท
 โจมนางตั้งใจจะโคลคลา แต่ท่ามารดาไม่หลับไหล
 ค่อยเยื้องค่อยย่อ่งเข้าห้องใน เทียวกันหากว่าไขว่แท่นไสยา
 พบปีกหางของนางน้อง รีบออกจากห้องของมารดา
 สอดปีกสอดหางให้ไวไว เราจะรีบไปที่ในสระ
 พอถึงสูมเดือนหก ท่านท้าวไม่ได้ร้อนลงมา
 ฝนแล้งพระราชา ชวนพวกนริวารร้อนลงไป
 สอดปีสอดหาง ร้อนเล่นตามทางกลางเวหาใน
 ตีวงร้อนลงไป ถึงฝั่งแม่น้ำพระคงคา
 นางหนึ่งยุริยาตร ยกบาทยาตรา
 เข้าริมคงคา กินยามตามไถ่
 ชมฝูงปลาว่าย มากมายถมไป
 อ้ายล่อนซอนไซ ว่ายไปทั้งคู่
 ยกเสรีดยกหู แลกลูลายลาย
 น้องพี่เหอชมฝูงปลา ชมเจ้ากินราขึ้นนั่งบนหาดทราย
 ท้าวกรมศิลป์ตรีสใช้ มาหยุดยั้งตั้งกายพิงใช้ให้รา
 เชิญรำ เติคนะเจ้ารำ จับระบำรำ เพลงนคร
 น้องนี้เป็นลูกสาวใคร ที่แขนเจ้าอ่อนหลืออ่อน
 เจ้ามานานดย้วยพี่ชาย ลาวน้อยช่างกรายแขน

จับระบำรำแพน	ต้องแขนซ้ายรำขยายท่า
นางนั่งไปเกียดอกพูด	นางหนึ่งไปยุคโยทกา
นางหนึ่งเก็บไม้ดอกมาลา	ได้แล้วพามาแซมผมกัน
กินรีที่แซมไว้ข้างหน้า	กินราที่แซมไว้ข้างหลัง
ได้แล้วพามาแซมผมกัน	ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา
ขึ้นนอนเจ้าพี่	ขึ้นนอนพาลา
ยกย่างตีนขัดขัดเป็นดอกบัวตูม	ท้าวเทวาเข้ามากุมลองหัตถา
ยกย่องตีนซ้ายนางรำขยายท่า	ท้าวเทวาเข้าจับกิ่งมาลี
ท่าพระยาอวดาร	หมมานเข้าจับทั้งสองขา
รำท่าทรี	ยาพาลีเข้าจับทั้งสองขา
รำท่าหวิมยก	พี่เป็นเทวาชูก้านประสานสม
นางรำทำหน้าที่พระพรหม	เทพนิมาน <u>सानลม</u> รำสี่พักตร์
นางหนึ่งรำท่าลิ่งระบาย กลายเป็นลิ่งระบำ	ท้าวเทวาเลิศล้ำมือข้างจักร
หนูน้อยนำชมงามสมพักตร์	สมศักดิ์นำชมนางนงเยาว์
พี่รักเจ้าโฉมเฉลา	เป็นเล่าเป็นคู่ไม่คลาดกับ
สนุกสานสำราญรื่น	ฤทัยชื่นชมนางฟ้าสาวสวรรค์
นางหนึ่งจับเกี่ยวพันกัน	ร้องเพลงสาละวันกันมีฉา
เสียวว่ารักติดต่อย	มาต่อกับทอยซาซ่า
ยกย่องวางท่า	จะรำไปตามเพลงทับ
จะรำเพลงฉิ่ง	วิ่งไปตามเพลงกรับ
จะรำเพลงทับ	หยักไปตามเพลงปี่
เสียวว่ารักติดต่อย	มาต่อกันทอยคิตรี
ติดต่อยตี	รำให้ทำช้อยยะ
จะรำเพลงฉิ่ง	รำให้ต้องตามบท
ท่าท่าพระรถ	เที่ยวตามหาเมรี
เขยชมสมศรี	ที่ในห้องไสยา

ข้าหนอนเจ้าพี่	ข้าหนอนโสภา
เสด็จแห่น้ำ	ย้ายมาหาแห่น้ำ
เสด็จแห่น้ำ	ย้ายมาหาแห่น้ำ
ซัดขึ้นให้เป็นดวง	เป็นข้อพวงดอกไม้
เยื้องขวาหาซ้าย	ยักย้ายต่างกัน
เสียงปี่เสนาะ	ไพเราะสนั่น
โชนทับรับกัน	เสียงสนั่นครื้นเครง
ทอยทิ้งดิ่งหนึ่งน้อย	ทอยทิ้งหนึ่งหนึ่ง
เสนาะเพราะเพลง	เพลงนางข้าหนอน
ลึงนางเวียนอ่อน	รำร่อนงามสรรพ
ลึงนางนารี	นารีตีทับ
ลึงนางร้องขับ	ไพเราะเสียงหวาน
เอาเจ้ากลมกลม	พอสมประมาณ
หน้าคือบัวบาน	แลสมด้วยแก้ว
ลึงนางยิ้มแย้ม	ส่องแก้วพรายพราย
นางหนึ่งชาวตลาด	ยรยาตราดกราย
เป็นเชิงเป็นชาย	รำเป็นกริชรี
ข้าหนอนโสภา	ซัดเป็นท่ากระบี่
ซัดเข้าลามที่	คืนตั้งนั่งของ
พันแม่แกมลูก	ถูกตามทำนอง
ปลดเปลื้องเยื้องย่อง	ทำนองเรื่องราว
ข้าหนอนโสภา	ซัดเป็นท่าดาบยาว
เมื่อแรกจะเข้า	ย่องตามดินไป
หวดขวาพันขวา	หน้าตาอ่อนไหว
ยกตีนซ้ายไป	มือพันลอยตาม
ข้าหนอนหน้าवल	แทงทวนไปขาม
ทำท่าว่างาม	ทำท่ากริ่งกริ้ว

ทำเล่นจิ้ง	ทำคองจ็อกแจ็ก
นางหนึ่งเล่า	รำทำแปลกแปลก
รำทำเพลงแขก	ไม่ยกกรักรู้
รำทอยน้อยแทน	ทำโขนชวา
สาไทไต่ลวด	กวัดขันหรรษา
รำทำผเหลา	เมื่อจะบินไต่หนัง
ต้นตั้งมือจำ	ผินหน้าผินหลัง
บ้างนาตระฆัง	ค้อยิ่งหนึ่งหนึ่ง
ตีกัดครีมครำ	ตะคิพรำตะคิเพรง
ทอยตั้งหนึ่งหนึ่ง	ทอยตั้งจ เจา
มาถึงจับต้นไทร	จึงฟังเสียงเจรจา
จะกล่าวถึงนายบุญขุนพรานใหญ่	ชำนาญไตรเก่งเหลือหาเนื้อชาย
ฝีมือยิ่งแม่นยำนาลวดลาย	ริบพากกายดำเนนค้อยเดิน
เหตุไหรันนี้ไม่สัตว์	โชนมันขัดเสียดระไรไหนหนา
หรือว่าแพเจ้าที่ราวป่า	แกล้งบังตาถูกไว้ไม่เห็นใบ
นั่งลงกาศชาวบัวนาหน	พลาจว่ามนต์เบิกพงแดนดงใหญ่
กาศเสรีจลุกขึ้นเดินไม่เขินใจ	รอยสัตว์ไพรนานาหาไม่มี
โชนนำส่งมาสระอโนตต	เดินลัดและในสระศรี
มองเห็นเห็นฝูงกิ้งกิ้ง	จะจับใจดีให้ได้ไว้สักนาง
อย่างนั้นเสยกูจักลักเครื่องทรง	ของนางหงส์ที่ปลดตั้งทั้งปีกหาง
แล้วค้อยเอาป่วงคล้องนวลน้องนาง	จับเอานางโนราลงในสระนที
	สอขำระจากโนแปลก ชะบาล
	และโนราน้อม คงเกลี้ยง

(ทาไม = กาย; เขิงพรา = ชั้นเก็บของเหนือเตาไฟ; สุม = ฤค; เสรีด = ครัว; สานสม = ประสมประสาน; หยับ = ขยับ; ลัง = ตลาด; จ็อกแจ็ก = ขยับไป ขยับมา; ง่า = อ้าถ่างออก; เหตุไหร = เหตุใด; เขิน = ชื่น)

คนวก ง

ศิลปินพรานที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

นายแปลก ชนะบาล (โนราแปลกท่าแค)

ประวัติ นายแปลก ชนะบาล

นายแปลก ชนะบาล เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน 11 ปีวอก ปัจจุบันมีอายุ 75 ปี บิดาชื่อนายเนตร ชนะบาล มารดาชื่อนางจ๋า ชนะบาล ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ 31/1 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สมรสเมื่ออายุ 22 ปี กับนางเบียน ชนะบาล มีบุตร 4 คน ผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 1 คน

ประวัติการฝึกรำโนรา

เริ่มฝึกรำโนราตั้งแต่อายุ 7 ปี กับโนราช่วยบ้านท่าแค ซึ่งถือว่าเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนการรำโนราให้ จนมีอายุ 11 ปี จึงได้ตั้งคณะโนราขึ้นเองโดยตั้งตนเองเป็นโนราใหญ่ ในคณะโนราของท่านจะรับเฉพาะผู้ชายเท่านั้น (ในอดีต) และได้ออกรำโนราเรื่อยมาทั้งในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดใกล้เคียง เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์มากทั้งการประชันโรง และการรำโดยทั่วไป ลูกศิษย์ที่เคยฝึกรำโนรากับตัวท่านเองปัจจุบันก็เป็นโนราอาชีพ แต่ท่านไม่ค่อยประทับใจเพราะท่านบอกว่าส่วนใหญ่จะยึดลักษณะแบบโนราสมัยใหม่ มีผู้หญิงและขณะอยู่ในโรงก็ไม่ค่อยเป็นระเบียบ และท่านมีสภาวะจิตประจําใจในการออกแสดงโนราว่า "การรำโนรานั้นต้องแต่งตัวเทียมเจ้า กินข้าวเทียมม้า" คือเวลาจะรำโนราจะต้องแต่งตัวให้สวยงามเพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ดู และต้องทานน้อย ๆ ต้องไม่เลือกมาก ท่านเล่าว่าสาเหตุที่ต้องมาเกี่ยวพันกับการออกพรานของตัวท่านก็เพราะเมื่อคราวก่อน (จำปีพ.ศ. ไม่ได้) ได้ไปประชันการรำโนรากับที่จังหวัดตรัง กับโนราชุมชนเมืองคอน (นครศรีธรรมราช) ขณะที่จะได้เวลาโนราใหญ่ออกแสดง ท่านได้โดนของ (ไสยศาสตร์) ทำให้เนื้อตัวเป็นตุ่มขึ้นมารัดเครื่องแต่งกายไม่ได้ พอเวลาไม่ก็หน้าทำให้หลังตุ่มก็เริ่มแตกเป็นน้ำเจ็บมากทหน้าไม่ไหวต้องวิ่งลงน้ำ ขณะนั้นพรานดำ (ไม่ทราบทำไมถึงเรียกพรานดำ เพราะไม่เคยเห็นท่านออกพรานโนรา แต่ในยามจะมี หน้าพราน ติดตัวอยู่เสมอ และคนทั่วไปเรียกท่านว่า "พรานดำ") ซึ่งขายนํ้าชาอยู่ในงานได้เหตุการณ์โดยตลอดก็วิ่งลงไปช่วยแล้วบอกว่า "ลูกเหต้อไปท่จะช่วยเหลือ" แล้วอาการที่เป็นก็เริ่มค่อย ๆ ทุเลาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โนราแปลกก็เลยเรียกท่านว่า "อาจารย์ดำ" และตั้งแต่บัดนั้น พรานดำก็มาอยู่กับคณะโนราแปลกท่าแคตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาไม่ว่าจะไปแสดงที่ไหน และเป็นเรื่องแปลกอีกอย่างที่โนราแปลกเล่าให้ฟังก็คือ พรานดำนี้ถึงแม้ตัวท่านจะบอกให้มานอนที่บ้านก็ไม่เคยมาแต่กลับไปอาศัยนอนที่ป่าช้าตลอดไม่ว่าไปที่ไหน จนเมื่อโนราแปลกมีอายุได้ 30 ปี พรานดำก็ได้เสียชีวิต ขณะนั้นท่านมีอายุประมาณ 70 ปี โนราแปลกได้รับมรดกตกทอดเพียงชิ้นเดียวคือ "หน้าพรานดำ" ซึ่งได้เก็บรักษาเอาไว้จนปัจจุบันนี้ ตัวโนราแปลกเองนั้นไม่เคยได้ฝึกออกพรานแต่อาศัยการจดจำท่ารำจากคนอื่นมาอีกที และได้ออกพรานสลับการเป็นโนราใหญ่ประจำเมื่อตัวพรานในคณะตนเองไม่สามารถรำได้ จนปัจจุบันนี้

ปัจจุบันโนราแปลก ขณะบาล หรือ แปลกท่าแค ยังแสดงโนราอยู่เพราะถือว่าเป็นอาชีพที่สำคัญที่ตัวท่านเองรักมาก ท่านกล่าวว่าตอนนั้นถ้าพุทธธรรมดำน้าเสียงจะแหบแห้ง ฟังไม่ค่อยชัด และจ้เหนื่อยเร็ว แต่ถ้าให้ขับกลอนโนรา หรือรำโนรา ท่านกล่าวด้วยความมั่นใจว่า "ผมไม่เคยแพ้ใคร"

ตัวอย่างบทละครที่เคยเล่นและมีพรานเล่นทั้ง "ทาสา" และ "ทาสี" ที่พอจะจำได้ก็คือเรื่อง "อันทอง" "อัน" เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมีสี่ขาคล้ายหมูอาศัยอยู่ในป่า วันหนึ่งตาสี และยายสา สองพี่เมียต้องเข้าป่าเพื่อไปขุดเผือกขุมมันมากิน และได้ไปเจอตัวอันซึ่งมีลักษณะสวยงามมาก ตาสีจึงได้จับมาเพื่อจะเอามาวง่าทำเป็นอาหารแต่ยายสาเกิดความรักในตัวอัน เพราะเกิดสงสารเลยคิดจะเลี้ยงตัวอันเอาไว้ จึงได้นำไปขังกรงไว้ที่บ้าน พอรุ่งขึ้นอีกวันก็ได้ยินเสียงพูดทำให้ตกใจกลัวและทราบที่ตัวอันพูดได้ (ตอนหลังจึงทำให้รู้ว่าตัวอันเป็นเทวดาแต่ถูกสาปให้มาเป็นตัวอัน) เรื่องอันทองจะจบลงอย่างไรหาข้อยุติไม่ได้เพราะโนราแปลกเล่าว่า "ถ้ามีเวลามากก็จะเล่นยาวแต่ถ้ามีเวลาน้อยก็จะตัดแค่ไหนก็ได้" บทละครที่พอจะจำได้ มีดังนี้

โนราใหญ่ : พระเอก

พรานผู้ : ตาสา

พรานเมีย : ยายสี

สองตายายตื่นขึ้นมาพลัน

วันเสาร์แต่เข้ามาพูดแจ้ว

สองตายายตระหนกตกกำมา

ประคองสอดคอดแก้วให้เหวียนม

มาจวบแก้มแถมปรากฏค้ำข้างละที่

พุธโรเหอแม่เจ้า

ลูกเที่ยวพาสป่าพนาลัย

เป็นบุตรท้าวพรหมทัตขัติเยศ

รูปโฉมรลักษ์ณ์มักคตินี

ได้ยินเสียงสนั่นในเคหาส์

เสียงเจ้าคือพี่แก้วในเมืองฟ้า

กายาเสียวลั่นทั้งอินทรีย์

ตาเขยยายชมท้อโลมศรี

เจ้าอันแก้วแววศรีให้รำไร

ลูกนี้จะเล่าให้แม่เข้าใจ

มาพบเจ็ดอรทัยสรงนที

ครอบครองนคเรศบุรีศรี

เทวีสุคงามละอองพราย

เป็นบุตรของท้าวไทโยยสวรรค์
 เชื้อแม่ไปขื่อน้องเจ้าทองพราย
 ครอบครองธานีบุรีรัตน์
 บทเหอบทนั้น

ปากดำสันทับมือจับพริ้ว
 สัตว์ก็ตัวตัวเท่านี้วก้อย
 มิ่งไม่เจียมว่าเราเจิญใจ
 ลูกมันกะ เตะแม่มันกะ เตะ
 ยายได้ฟังดังหอกมาตรอท
 โมโหโกรธาหน่วยตาแดง
 ถูกเข้าหัดเหมียวเพลิงพลัน

ได้ทิ้งพอใจกันสัญญาไว้
 อย่าให้เสียวงศ์ทรงกษัตริย์
 เหวยลมสมบัติกษัตริย์ตรา
 ตาสีได้ขึงโกรธโกรธา
 กูจะต่อย เกศาให้มรลัย
 อดแรงแข็งข้อยจะครองราชย์
 นับถือนันโยลูกไอ้สัตว์หน้าหนู
 หน้าเหมือนตริง เตะะปลายขนลุดกู่
 ไล่มีกไล่กู่แลดูขันขัน
 สองหมัดยายวางศรีอหมอนหัน
 แรงกูหย่อนกว่ามันสู้ไม่ไหว

ฯลฯ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายยก ชูบัว (โนราขกเลน้อย)

ประวัตินายยก ชูบัว

นายยกชู บัว เกิดเมื่อพ.ศ.2465 ปัจจุบันมีอายุ 72 ปี บิดาชื่อนายเลิศ ชูบัว มารดาชื่อนางเอี่ยม ชูบัว ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 140/1 ตำบลระโนด อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา สมรสเมื่ออายุ 23 ปี กับนางกล้า ชูบัว ไม่มีบุตร-ธิดา จึงได้ไปขอบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงชื่อนางทิพย์สำลี ชูบัว

ประวัติการฝึกรำโนรา

นายยก ชูบัว เข้าสู่การแสดงโนราด้วยใจรักเพราะได้กำเนิดในถิ่นศิลปะโนรา โดยมีคุณตาเล่นโนรามาก่อน คือโนราถั่วเขียว บ้านควนยก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โนรายกได้ติดตามคุณตาปะการรำรำโนราของโนราถั่วเขียวได้ไม่นานท่านก็หยุดการแสดงโนราเพราะอายุมาก

โนรายกได้เริ่มฝึกรำโนราอย่างจริงจังกับโนราเลื่อน พงศ์ชนะ และต่อมาก็ได้มาร่วมคณะโนรากับโนราวัน (เต่า) แห่งจังหวัดนครศรีธรรมราช โนรายกได้เริ่มหัดเน้นการทำทศิกอยู่ประมาณ 6 เดือนก็ชำนาญ สามารถรำเลียนแบบครูได้ เมื่อรำได้จึงรำประสมทำเป็นแบบเฉพาะตน และหลังจากนั้นโนรายกก็ประจำอยู่กับคณะโนราเลื่อนเรื่อยมาจนอายุได้ 16 ปี จึงได้แยกมาตั้งคณะโนราขึ้นเอง และเมื่อโนรายกอายุ 20 ปี ก็ได้ทำพิธีผูกผ้าใหญ่ ท่านได้บอกว่าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาท่านก็เริ่มออกพรามาเลย จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า "ท่านรำโนราสวย และออกพรานเก่ง"

บทขับพรานของโนรายก ชูบัว¹

มือเหวี่ยงเพียงหับ ประทับนลาฎ	เรียนกับวงศ์ญาติ ของอุบาทว์เข้าเมือง
คุณนึกไม่ออก ไม่บอกไม่รู้เรื่อง	หนุ่มหนุ่มอย่าเคือง เล่าเรื่องจ๊กโก๋
กางเกงสวมใส่ แบบไหนไม่รู้	รัดองค์ทรงโต เดินโชว์ทั่วไป
ยกแข้งแกว่งเท้า ทรงยาวทรงใหญ่	เต็มถนนลั่นไหล เข้าใจว่าดี
ตามถนนลั่นหลาม สร้างความอับร้อ	จ๊กโก๋มากมี จ๊กก็ตามมา
กางเกงรัดแรง มัดแข้งมัดขา	ยกอย่างวางท่า รัจฉาตั้งแน่น
อย่างหมมสะลาเปา เรียวยาวบ้องแบน	ยกอย่างวางแผน เกือบเห็นแกนสะดอ
จ๊กโก๋มากมี จ๊กก็มากพอ	จ๊กโก๋ยกคอ จ๊กล่อเข้าไป
จ๊กโก๋ยกหน้า จ๊กก็ว่าไปไหน	จ๊กโก๋ว่าไป เดียวใจเดินทาง
จ๊กโก๋เดินหน้า จ๊กก็มาห่างห่าง	จ๊กโก๋จ่ายตางค์ จ๊กก็ย่ำติดตน
ขึ้นชิงช้าสวรรค์ ขึ้นกันคนหน	จ๊กโก๋อยู่บน หล่นใส่จ๊กก็

¹ พงศ์พันธุ์ ทินนิมิตร, "นายยก ชูบัว", เชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ(จังหวัดสงขลา) (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 52. :

ความหนักเกินแรง เสื่อแสงยูยี่
 จิกที่วังไร่ ว่าจิกโกฟ้าแหก
 พลิกเสือกสับสน อยู่บนเก้าอี้
 จิกที่ตาเรื้อย ทั้งเหน้อยทั้งเหน็ด
 ไซ้จิกโกที่นี้ จิกที่บ้านลาน.....

จิกโกรู้ดี ว่าจิกที่จับแตก
 จิกโกเหงื่อแตก เพราะแตกจิกที่
 จิกโกตาหรี จิกที่สีกเม็ด
 จิกโกก็เซ็ด จิกที่เซ็ดอยู่นาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายเชื่อง คงดี (พรานเชื่องจังหวัดตรัง)

ประวัติ นายเชื่อง คงดี

นายเชื่อง คงดี เกิดเมื่อวันอาทิตย์ ปีมะเมีย เดือนอ้าย ปัจจุบันมีอายุ 73 ปี บิดาชื่อนายช่วย คงดี มารดาชื่อนางชื่น คงดี ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 4 ตำบลนาตาล่วง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง สมรสกับนางกมล คงดี มีบุตร 8 คน เป็นผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 3 คน

ประวัติการฝึกเรียนพราน

ตอนแรกไม่เคยคิดจะเรียนโนราเมื่ออายุครบขวบก็ได้บวชเณร และบวชเป็นพระต่อเลย (ช่วงนี้จำไม่ได้ว่ามีอายุเท่าไร) เมื่อสึกจากการเป็นพระก็มาเที่ยวเล่นกับเพื่อน นึกสนุกก็เลยชวนเพื่อน 3-4 คนไปฝึกพราน ที่แรกก็คิดว่าจะฝึกด้วยความสนุกสนาน โดยได้ไปฝึกที่บ้านเกาะบก จังหวัดตรัง กับโนราเคลื่อน ฝึกครั้งแรกได้ใส่หน้าพรานเองโดยใส่กับเพื่อนหลาย ๆ คน ฝึกครั้งแรกอาจารย์ให้หัดเดินท่าพรานเป็นวงกลมไปเรื่อย ๆ และหัดท่องโรงต่อ ฝึกได้ไม่เท่าไรเพื่อนไม่ยอมฝึกต่อเพราะไม่ถนัด ตนเองก็เลยต้องหยุดด้วย และอีกสาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจหยุดฝึกพรานเพราะก่อนที่จะฝึกนั้นยาย (ขณะนั้นยังไม่ตาย) ได้บอกว่าเชื่อไม่ทิ้งแถวจึงทำให้ตนรู้ว่าในสมัยก่อนพ่อก็เคยเป็นพรานและเสียชีวิตในโรงโนรา แต่ก็เลยไม่อยากให้ตนเองเป็นพรานก็ได้ว่ากล่าวมาก ด้วยความที่ส่งสารทั้งแม่และยายตนเองก็เลยต้องหยุดฝึกพราน แต่เมื่อมาอยู่ที่บ้านได้ไม่เท่าไรขณะที่นอนหลับเมื่อตื่นขึ้นมาก็มีความรู้สึกว่หน้าบวมมาก และกำลังจะบวมขึ้นเรื่อย ๆ ยายมาเห็นเข้าก็เลยบอกว่าเอาละจะให้เล่นพรานต่อแต่ขอให้กินน้ำหายบวม หน้าก็เลยค่อย ๆ ยุบและหายไป ในที่สุด จำได้ว่าตอนนั้นตนเองอายุ 32 ปี ก็เลยได้ฝึกพรานอย่างเป็นทางการกับโนราเรือน ออกแสดงครั้งแรกเรื่องอันทอง และได้ผูกผ้าใหญ่กับพ่อเทพสตรี อยู่ที่บ้านโพธิ์ จังหวัดตรัง พรานเชื่องได้รับสมญานามว่า "นิทานเก่ง พุดเก่ง โงมกเก่ง" ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็เป็นลักษณะเด่นของตัวพรานที่ดี พรานเชื่องมีหน้าพรานประจำตนเองโดยช่างทำหน้าพรานได้แกะให้จากไม้ยาร่วง (มะม่วงหิมพานต์) ได้วัดจากใบหน้าของตนเอง (ขณะที่แกะหน้าพรานตอนนั้นอายุ 19 ปี) หน้าพรานนี้ยังเก็บรักษาอยู่ที่บ้านเวลาจะไปแสดงที่ไหนก็จะเอาติดตัวไปด้วย ท่านยังกล่าวต่ออีกว่าลูกทุกคนไม่มีใครจำพรานเป็นสักคนเดียว เพราะตนเองไม่ส่งเสริมไม่ยอมให้ลูกต้องลำบาก เพราะถ้าเป็นพรานก็ต้องออกแสดงไม่คอยได้อยู่ติดบ้านส่งสารคนในครอบครัวต้องลำบากอยู่คนเดียว และอีกอย่างคนที่ต้องฝึกพรานถ้าหากรับจะแสดงแล้วจะต้องมีกิจกรรมทำต่อไปอีกเยอะ เช่น ลีงมีพิธีกรรมการเข้าโรงครูโนราถ้าหากปฏิบัติไม่ถูกขั้นตอนก็จะได้รับโทษก็เลยไม่อยากให้ลูกต้องมาเป็นภาระในเรื่องนี้เลยไม่ส่งเสริมให้ลูกฝึก

ปัจจุบันพรานเรื่องก็ยังรับแสดงเป็นพรานโนราอยู่ แต่ก็เลือกคณะที่จะไปเล่นด้วยอย่างมากเพราะตนเองมีความรู้สึกว่ามีอายุมากแล้วถ้าไปกับคณะโนราเด็ก ๆ ดูแล้วไม่เหมาะสมและในราบางคณะเดี๋ยวนี้เล่นไม่ค่อยคำนึงถึงแบบเก่าทำให้ตนเองรู้สึกไม่สบายใจในการร่วมคณะด้วย ก็เลยต้องเลือกคณะโนราที่จะแสดง นอกจากนี้ท่านยังเป็นคนที่ปราดเปรื่องในเรื่องการแต่งบทกลอนเพราะมีโนราคณะต่าง ๆ ทั้งจังหวัดตรังและจังหวัดใกล้เคียงมาว่าจ้างให้แต่งบทกลอนเป็นประจำ

บทขับพราน (ของพรานเรื่อง กงดี)

สิ้นคำกำพรัด	ยกหัตถ์ยอไหว
พร้อมวาจาและกาย	ยอไหวพระสงฆ์
พุทธังค์มิ่ง	พร้อมทั้งสามองค์
บรรจงศรบลง	พระสงฆ์บริสุทธ์
เป็นหลักศาสนา	ไทยเรามากุมุฑ
ตัวพุทธหมายหนึ่งที่พึงพิง.....	
ฉันมีเรื่องราวจะเล่าผู้แล	ดักแกคิดถูกชวนกันปลุกจึง
เคยเจ้าหยุกทัพไปรบกับลิง	หอยกับปริงรูงังไปหญิงดา
เหมาทองแดงแต่งงานกับหลานท่าขุน	งูปล้องทองไปเมาวุ่นอยู่สงขลา
นกวิกคาบไก่อไปยะลา	งูบอกหลาค้าควายไปชายลุง
หอยมือเสือลงเรือไปเกาะหมาก	หอยทากจับไหลมาใส่ตุง
ปลาสวยขึ้นรถไฟไปเมืองกรุง	ซ้อหักบุงมาผัดกับย่านหันตตอง

ฯลฯ

นายเสียง กุลไชยศรี

ประวัติ นายเสียง กุลไชยศรี

นายเสียง กุลไชยศรี เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472 ปัจจุบันมีอายุ 65 ปี บิดาชื่อ นายสง กุลไชยศรี มารดาชื่อ นางพลอย กุลไชยศรี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 13 ซอย 9 ถนนไทรบุรี ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สมรสเมื่ออายุ 30 ปี กับนางจวบ กุลไชยศรี มีบุตร 3 คน ผู้หญิง 2 คน ผู้ชาย 1 คน

ประวัติการฝึกพราน

เมื่ออายุ 14 ปี ได้เข้าร่วมอยู่กับคณะลิเกฉิมรีโดยร่วมแสดงเป็นตัวตลก และเมื่ออายุ 15 ปี ก็ได้เริ่มฝึกพรานกับพรานหืด (อำเภอท่าศาลา) คือเริ่มตั้งแต่ฝึกเดินท่า 3 อย่าง คือ ก้าวหน้า 2 ก้าว และถอยหลัง 1 ก้าว เป็นเวลา 1 เดือน จึงได้ฝึกหัดว่ากลอนกับโนราใหญ่ และได้เข้าร่วมเป็นพรานกับคณะโนราแรกคือโนราไสวหัวพาน (สะพาน) อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ร่วมกับคณะโนราไสวประมาณ 10 กว่าปีก็ได้แยกตัวออกมาทำงานอิสระเป็นของตนเอง จนอายุ 49 ปีได้สมัครเข้าทำงานในตำแหน่งนักการภารโรง ที่วิทยาลัยครูสงขลา และได้เริ่มเป็นพรานโนราอีกครั้งกับพรานโนราวิทยาลัยครูสงขลา โดยมี อาจารย์สำโรจ นาคะวิโรจน์ เป็นหัวหน้าคณะและได้ร่วมแสดงจนเกษียณอายุราชการ ขณะที่ร่วมคณะโนราวิทยาลัยครูท่านยังได้ช่วยเป็นมือโหม่งของคณะด้วย

ผลงานดีเด่นของนายเสียง กุสไชยศรี

- ปี 2522 แสดงเป็นตัวพรานบทคล้องหงส์กับโนราสาโรช หน้าที่ประทับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ ตำหนักทักษิณราชินีเวส
- ปี 2525 ร่วมแสดงบทพรานกับคณะโนราสาโรชที่ประเทศญี่ปุ่น เนื่องในงานนาฏศิลป์นานาชาติ
- ปี 2529 แสดงเป็นตัวพรานรำคล้องหงส์หน้าที่ประทับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามราชกุมารี ณ งานครอบครุใหญ่จังหวัดพัทลุง
- ปี 2529 ร่วมแสดงบทพรานกับคณะโนราสาโรชที่ประเทศเกาหลี เนื่องในงานนาฏศิลป์นานาชาติ

บทขับพรานของนายเสียง กุลาไชยศรี

เข้าป่าชมพฤกษานี้ก็ไม่ออก	พระลักษมณ์ถูกหอกบอกหลามเหนียว
ฝั่งกาตี เคงปลายเหมงคาม	ชวนลูกพรานหมัดบ้านโพธิ์ ไปขึ้นโฮเต็ล
ทั้งนกเขาเต่านาไผ่หาข้าว	ยกขึ้นแต่เข้านั่งเด็ดเส้น
ลูกหมูปูนาแมงดาไม่เห็น	ชวนเจ๊ะ เซ็นท่าซัดคัก โพงพาง
ทั้งลูกลิงลูกค่างไปอย่างกุ่ม	คางคกชกูงไปติดหลาง
อ่องอ่างพาน้องร้องปลายยาง	บาดอย่างมาช่วยกล้วยบวคชี
ทั้งแลดถึกมิกเหล้าเข้าสู่น้ำ	ปลากัดคึดไซรไปตานี
เขียดใหญ่เจ้าชั่งตั้งพิธิ	ชวนแมงบี๋เลิกพลไปค้นเพลิงสาร
ทั้งนกฮูกแม่ไก่ไข่ปลายขาม	ยกสอบสารใส่บาไผ่หาครู
อีโหรงลอยคอยหาและกั้งบู	พบลูกหมูขึ้นสวรรค์ทันพระศรีอานนท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายบุญช่วย จำปาทอง

ประวัตินายบุญช่วยจำปาทอง

นายบุญช่วย จำปาทอง ปัจจุบันมีอายุ 60 ปี เป็นบุตรของนายไข่ จำปาทอง กับนางตีม๊ะ จำปาทอง มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน 9 คน ตนเองเป็นคนที่ 7 มีภรรยา 2 คน คือนางพริ้ง จำปาทอง มีบุตร-ธิดาทั้งสิ้น 5 คน คือ

1. จ.ส.ต สุเชาว์ จำปาทอง
2. นางรจนา สัมครกาญจน์
3. นางงามตา หงษ์ทอง
4. นางกัญญา ท้าวสกุล
5. น.ส ปราณี จำปาทอง

และนางฉวีล จำปาทอง มีบุตร-ธิดาทั้งสิ้น 3 คน คือ

1. นายศักดิ์ชาย จำปาทอง
2. น.ส สายพิณ จำปาทอง
3. ด.ญ จรียา จำปาทอง

ปัจจุบันพักอยู่ที่บ้านเลขที่ 107/2 ถนนบริรักษ์ ซอย 30 หมู่ที่ 4 ตำบลลำบัว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ประวัติการฝึกรำโนราและฝึกพราน

เริ่มฝึกรำโนราตั้งแต่อายุ 12 ปี กับคุณตาชื่อผู้ใหญ่คง จำปาทอง และพออายุ 14 ปี ก็ได้เริ่มฝึกพรานกับผู้ใหญ่คงเช่นเดียวกัน โดยได้เริ่มเดินพราน และการย้ายพราน และในช่วงอายุ 14 ปีนี้เองก็ได้ตั้งโรงโนราเป็นครั้งแรกโดยได้รวบรวมเอาญาติ ๆ ประมาณ 10 คน ตั้งตัวเองเป็นนายโรง ชื่อว่าโนราช่วย เริ่มเดินโรงได้ประมาณ 2 ปี ก็ต้องเลิกวงของตนเองมาร่วมกับโนราผู้ใหญ่คงบ้านคอนคน จากนั้นเมื่อได้พบกับโนราประดับสังวาลย์ก็ได้ถูกทาบทามให้มาร่วมวงด้วยจึงต้องย้ายคณะมาสังกัดกับโนราประดับสังวาลย์ชั่วคราวระยะหนึ่ง สุดท้ายเมื่อแยกโรงกับคณะประดับสังวาลย์ตนเองก็ได้มาร่วมอยู่กับโนราเต็มวินवाद และในคณะโนรานี้เองที่ได้เจอกับนางฉวีล จำปาทอง เมื่อโนราเต็มเสียชีวิตตนเองก็ได้อยู่ร่วมคณะกับโนราวินवादชั่วคราวระยะหนึ่ง จนโนราวินवादบอกเลิกคณะ เพราะวัยที่สูงขึ้นตนเองจึงได้เปลี่ยนชื่อคณะเป็น "โนราฉวีลสายพิณจำปาทองจังหวัดพัทลุง" และเป็นผู้จัดการคณะมาจนทุกวันนี้

ในส่วนตัวของนายบุญช่วยนั้น มีความชำนาญเรื่องการรำโนราเป็นอย่างดีเพราะเริ่มฝึกรำโนรามาก่อน แต่ในปัจจุบันนั้นได้ออกบทพรานเป็นส่วนใหญ่เพื่อประจำคณะของตนเอง จึงเป็นบุคคลที่มีความชำนาญเรื่องการรำโนราและการออกพรานเป็นอย่างดี

ประวัติผู้เขียน

นายธีรวัฒน์ ช่างसान เกิดวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2508 ที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) ในปีการศึกษา 2532 จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2536 ปัจจุบันรับราชการที่ภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย